

प्रथमो नामः श्रीगुरुप्रेमसूत्रे

श्री चारित्रसुंदरगर्भ विरचित

श्री आचारौपदेशः ।

भूषण तथा भाषांतर

अनुवादक

गांधी बल्लभदास त्रिभुवनदास

-: प्रकाशक :-

श्री जिनशासन आराधना ट्रस्ट

दुकान नं. ५, बद्रिकेश्वर खोसायटी,

८२, नेताजीसुभाष रोड, मरीन ड्राइव 'ड' रोड,

मुंबई - ४०० ८०२.

नमो नमः श्रीगुरुप्रेमसूरये

श्री चारित्रसुंदरगणि विरचित

श्री आचारौपदेशः ।

भूण तथा भाषांतर

अनुवादक

गांधी वल्लभदास त्रिभुवनदास

-: प्रकाशक :-

श्री जिनशासन आराधना ट्रस्ट
दुकान नं. ५, बद्रिकेश्वर सोसायटी,
८२, नेताजीसुभाष रोड, मरीन ड्राइव 'इ' रोड .
मुंबई - ४०० ००२.

શ્રુતભક્તિમાં લાભ લેનાર

- (૧) મુમુક્ષુ સુંદરબેન કુંદનમલજી શ્રી સાદરી
(રાજ.) વાળા તરફથી રૂા. ૫,૦૦૧/-
(પૂજ્ય ગણિવર્યશ્રી કમલરત્નવિજયજી મ.ના
ઉપદેશથી)
- (૨) શ્રી પાછીયાની પોળ જૈન ઉપાશ્રયની
બેનો રૂા. ૧,૧૦૦/-
- (૩) શ્રી કેશવનગર જૈન સંઘ અમદાવાદ રૂા. ૧,૦૦૦/-
- (૪) સાધ્વીજીશ્રી જ્યોતિપ્રભાશ્રીજી મ.
ના ઉપદેશથી રૂા. ૧,૩૦૧/-
- (૫) ઘાંચીની પોળના ઉપાશ્રયની બેનો રૂા. ૧,૦૦૦/-
(પૂ. સાધ્વીજીશ્રી સુનંદાશ્રીજી મ. ના ઉપદેશથી)
- (૬) આમલીપોળ ઉપાશ્રયની બેનો રૂા. ૧,૦૦૦/-

શ્રુતભક્તિમાં લાભ લેનાર ભાગ્યશાળીઓની
ભાવભરી અનુમોદના

લી.

શ્રી જિનશાસન આરાધના ટ્રસ્ટ

વિક્રમ સંવત ૨૦૫૨

મૂલ્ય રૂ. ૨૦/-

પ્રકાશકીય

શ્રાવકે પોતાનું જીવન કેવી રીતે જીવવું એનું યોગ્ય માર્ગદર્શન આપતા પૂ. આચાર્ય દેવ શ્રીરત્નસિંહસૂરિ શિષ્ય શ્રી ચારિત્રસુંદર ગણી વિરચિત શ્રી આચારોપદેશ નામના ગ્રંથને અનુવાદ સાથે પ્રકાશિત કરીએ છીએ. આ ગ્રંથમાં શ્રાવકે સવારના બહુ મુહૂર્ત માં કેવી રીતે ઉઠવું ત્યાંથી માંડીને આખો દિવસની તમામ ધાર્મિક તેમજ વ્યવહારિક કરાણી કેવી રીતે કરવી યાવત્ રાત્રે સુવાની પણ વિધિ વગેરેનું સુંદર પ્રતિપાદન કરેલ છે. આ ગ્રંથનું પઠન પાઠન દરેક શ્રાવકે અવશ્ય કરવું જરૂરી છે. રાત્રે સુતી વખતે ક્યા ક્યા ભગવાનના નામ લેવાથી દુઃસ્વપ્ન વગેરે ન આવે વગેરે માર્ગદર્શન પણ આ ગ્રંથમાં આપેલ છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથનો અનુવાદ શ્રી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ ગાંધી (સેક્રેટરી જૈન આત્માનંદ સભા) એ કરીને જૈન આત્માનંદ સભા તરફથી વિક્રમ સંવત ૧૯૮૨માં હકમચંદ વલમજી મોરબીવાળાની આર્થિક સહાયથી પ્રકાશિત કરેલ છે.

ઉપરોક્ત સર્વ પ્રત્યે કૃતજ્ઞતાના ભાવને પ્રદર્શિત કરવા પૂર્વક આ પુસ્તકનું પુનઃ પ્રકાશન અમો કરીએ છીએ. શ્રાવક શ્રાવિકાઓ આનું વાંચન શ્રવાણ કરી આમાં બતાવેલ માર્ગ પૂર્વક જીવન જીવી આ દુર્લભ મનુષ્ય જીવનને સફળ કરે એજ શુભેચ્છા.

અનેક ગ્રંથોના પ્રકાશનનો લાભ મળતો રહે તેવી શ્રુતાધિષ્ઠાધિકા દેવી સરસ્વતીને ભાવભરી પ્રાર્થના.

લી.

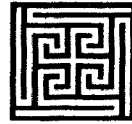
શ્રી જિનશાસન આરાધના ટ્રસ્ટ વતી

ટ્રસ્ટીઓ

ચંદ્રકુમાર બાબુભાઈ જરીવાળા	લલિતકુમાર રતનચંદ કોઠારી
નવિનચંદ્ર ભગવાનદાસ શાહ	પુંડરીકભાઈ અંબાલાલ શાહ

પ્રાપ્તિસ્થાન

- (૧) પ્રકાશક - મુંબઈ
- (૨) શ્રી જિનશાસન આરાધના ટ્રસ્ટ
C/o. ચંદ્રકાંત એસ. સંઘવી
કનાસાનો પાડો, પાટણ
(ઉત્તર ગુજરાત)
- (૩) મૂળીબેન અંબાલાલ
રતનચંદ જૈન ધર્મશાળા,
સ્ટેશન રોડ, વીરમગામ.
- (૪) બંસીલાલ અંબાલાલ શાહ
જૈન યાત્રિક ભુવન,
માણેક ચોક, ખંભાત.

। नमो नमः श्रीगुरुप्रेमसूरये ।

दिव्य कृपा

सिद्धांतमहोदधि स्व. आचार्य देव श्रीमद्
विजय प्रेमसूरीश्वरजी महाराज.

शुभाशीष

वर्धमान तपोनिधि गच्छाधिपति
स्व. आचार्य देव श्रीमद् विजय
भुवनमानुसूरीश्वरजी महाराज.

पुण्यप्रभाव

परम पूज्य समतासागर स्व. पंन्यासजीश्री
पद्मविजयजी गणिवर्यश्री.

प्रेराणा-मार्गदर्शन

प. पू. आचार्य देव श्रीमद् विजय
डेमयंद्रसूरि महाराज.

શ્રુતસેવાના કાર્યમાં સદાના સાથીઓ

શ્રુતસમુદ્ધારક

- ❖ ભાગુભાઈ નાનજી ગડા (પ.પૂ. ગચ્છાધિપતિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય ભુવનભાનુસૂરિ મ.સા. ના ઉપદેશથી)
- ❖ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી, અમદાવાદ.
- ❖ શ્રી શાંતિનગર શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન સંઘ, અમદાવાદ. (પ.પૂ. તપસમ્રાટ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય હિમાંશુસૂરિ મ.ની પ્રેરણાથી)
- ❖ શ્રી શ્રીપાળનગર જૈન ઉપાશ્રય ટ્રસ્ટ, વાલકેશ્વર, મુંબઈ. (પ. પૂ. ગચ્છાધિપતિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય રામચંદ્રસૂરિ મ. ની દિવ્યકૃપા તથા પ. પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય મિત્રાનંદ સૂ. મ. ની પ્રેરણાથી)
- ❖ શ્રી લાવણ્ય સોસાયટી શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન સંઘ, અમદાવાદ (પં. પૂ. પંન્યાસજી શ્રી કુલચંદ્રવિજયજી ગણિવર્ધની પ્રેરણાથી)
- ❖ નયનબાળા બાબુભાઈ સી. જરીવાળા હા. ચંદ્રકુમાર, મનીષ, કલ્પનેશ (પ. પૂ. મુનિરાજશ્રી કલ્યાણબોધિ વિજયજી મ.સા. ની પ્રેરણાથી)
- ❖ કેશરબેન રતનચંદ કોઠારી હા. લલિતભાઈ (પ.પૂ. ગચ્છાધિપતિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજય જયધોષસૂરીશ્વરજી મહારાજની પ્રેરણાથી)
- ❖ શ્રી શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક તપગચ્છીય જૈન પૌષ્ઠશાળા ટ્રસ્ટ, દાદર, મુંબઈ
- ❖ શ્રી મુલુંડ શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન સંઘ, મુલુંડ, મુંબઈ. (પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ મ.સા. ની પ્રેરણાથી)
- ❖ શ્રી શાંતાકુળ શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક તપાગચ્છ સંઘ, શાંતાકુળ,

મુંબઈ. (પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ મ.સા. ની પ્રેરણાથી)

❖ શ્રી દેવકરાગ મૂળજીભાઈ જેન દેરાસર પેઢી, મલાડ (વેસ્ટ), મુંબઈ. (પ. પૂ. મુનિરાજશ્રી સંયમબોધિ વિ. મ. ની પ્રેરણાથી)

❖ સંઘવી અંબાલાલ રતનચંદ જેન ધાર્મિક ટ્રસ્ટ, ખંભાત. (પૂ. સા. શ્રી વસંતપ્રભાશ્રીજી મ. તથા પૂ. સા. શ્રી સ્વયંપ્રભાશ્રીજી મ. તથા પૂ. સા. શ્રી દિવ્યશાશ્રીજી મ. ની પ્રેરણાથી મૂળીબેનની આરાધનાની અનુમોદનાર્યે.)

❖ બાબુ અમીચંદ પનાલાલ આદીશ્વર જેન ટેમ્પલ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ, વાલકેશ્વર, મુંબઈ-૬. (પૂ. મુનિરાજશ્રી અક્ષયબોધિ વિ. મ. તથા પૂ. મુનિરાજશ્રી મહાબોધિ વિ. મ. તથા પૂ. મુનિરાજશ્રી હિરણ્યબોધિ વિ. મ. ની પ્રેરણાથી)

❖ શ્રી શ્રેયસ્કર અંધેરી ગુજરાતી જેન સંઘ, મુંબઈ. (પૂ. મુનિરાજશ્રી હેમદર્શન વિ. મ. તથા પૂ. મુનિરાજશ્રી રમ્યઘોષ વિ. મ. ની પ્રેરણાથી)

❖ શ્રી જેન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘ, મંગળપારેખનો ખાંચો, શાહપુર, અમદાવાદ (પ. પૂ. આચાર્યદેવ શ્રી ડુચકચંદ્ર સૂરિ મ. ની પ્રેરણાથી)

❖ શ્રી પાર્શ્વનાથ શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જેન સંઘ, સંઘાણી એસ્ટેટ, ઘાટકોપર (વેસ્ટ), મુંબઈ. (પૂ. મુનિરાજશ્રી કલ્યાણબોધિ વિ. મ. ની પ્રેરણાથી)

❖ શ્રી નવજીવન સોસાયટી જેન સંઘ, બોમ્બે સેન્ટ્રલ, મુંબઈ. (પૂ. મુનિરાજશ્રી અક્ષયબોધિ વિ. મ. ની પ્રેરણાથી)

❖ શ્રી કલ્યાણજી સોભાગચંદ જેન પેઢી, પીંડવાડા. (સિદ્ધાંતમહોદધિ સ્વ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજય પ્રેમસૂરીશ્વરજી મ. સા. ના નિર્મળ સંયમની અનુમોદનાર્યે.)

❖ શ્રી ઘાટકોપર જેન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘ, ઘાટકોપર, મુંબઈ.

શ્રુતોદ્ધારક

- ❧ ❧ ❧ શ્રી લક્ષ્મીવર્ધક જૈન સંઘ, પાલડી, અમદાવાદ.
(પ. પૂ. મુનિરાજશ્રી નિપુણચંદ્ર વિજય મ. ની પ્રેરણાથી)
- ❧ ❧ ❧ શ્રી નડીયાદ શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન સંઘ, નડીયાદ.
(પ. પૂ. મુનિરાજ શ્રી વરબોધિ વિજયજી મ. ની પ્રેરણાથી)
- ❧ ❧ ❧ શ્રી સાયન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન સંઘ, સાયન, મુંબઈ.
- ❧ ❧ ❧ શ્રી પાર્શ્વનાથ શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન સંઘ, સંઘાણી એસ્ટેટ, ઘાટકોપર (વેસ્ટ), મુંબઈ.

શ્રુતભક્ત

- ❧ ❧ ❧ શ્રી બાબુભાઈ સી. જરીવાલા ટ્રસ્ટ, નિઝામપુરા, વડોદરા.
- ❧ ❧ ❧ શ્રી બાપુનગર શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન સંઘ, અમદાવાદ. (મુનિરાજશ્રી અક્ષયબોધિવિજયજી મ. તથા મુનિરાજશ્રી મહાબોધિ વિજયજી મ. ની પ્રેરણાથી)
- ❧ ❧ ❧ શ્રી સુમતિનાથ શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈન સંઘ, મેમનગર, અમદાવાદ. (પૂ. મુનિરાજશ્રી ધર્મરક્ષિત વિ. મ. તથા પૂ. મુનિરાજશ્રી હેમદર્શન વિ. મ. ની પ્રેરણાથી)
- ❧ ❧ ❧ સ્વ. શ્રી સુંદરલાલ દલપતભાઈ ઝવેરી. ડા. જાસુદબેન, પુનમચંદભાઈ, જસવંતભાઈ વગેરે
- ❧ ❧ ❧ શ્રી મુનિસુવ્રત સ્વામિ જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક મંદિર ટ્રસ્ટ, કોલ્હાપુર.
- ❧ ❧ ❧ શ્રી અરવિંદકુમાર કેશવલાલ ઝવેરી જૈન રિલિજિયસ ટ્રસ્ટ, ખંભાત.

વિષયાનુક્રમણિકા.

નંબર.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
પ્રથમવર્ગ. પ્રથમ પહોરનું કર્તાવ્ય.		
૧	મંગળાયરણુ.	૧
૨	ત્રંથ રચવાનો હેતુ.	૨
૩	ત્રંથ સાંભળવાથી ધર્મપ્રાપ્તિ રૂપ ફળ થાય છે તે.	૨
૪	મનુષ્યપણ્યાદિક સામગ્રીની દુર્લભતા ...	૩
૫	શ્રાવકના આચારનું સ્વરૂપ.	૪
૬	નમસ્કાર મંત્રની સ્તુતિ.	૪
૭	રાત્રિના ચોથા પહોરમાં બ્રાહ્મ મુદ્દત માં નિદ્રા ત્યાગી શું કરવું? ...	૪
૮	પ્રાતઃકાળ થયા પછીની શ્રાવકની કરણી.	૭
૯	મંગળ સ્તુતિ અષ્ટક.	૭
૧૦	જિનમંદિરે જતાં જિનેશ્વર ભગવાનને કરવાની વંદન વિધિ.	૧૦
૧૧	યોગ મુદ્રાનું સ્વરૂપ.	૧૧
૧૨	બુદ્ધિના આઠ ગુણોનું વર્ણન.	૧૧
૧૩	ગુરૂવંદન વિધિ અને ત્રત પચ્ચખાણુ વિષે દર્શકત.	૧૨
૧૪	તપના મહિમાનું વર્ણન.	૧૩
૧૫	વ્યાપાર અને દ્રવ્ય ઉપાર્જન કેમ કરવું? ...	૧૪
વર્ગ બીજો.		
૧૬	બીજા પહોરે કરવા યોગ્ય શ્રાવકની કરણી.	૧૬
૧૭	જિનેશ્વર પૂજન, ભકિત અર્થે પ્રથમ દેહશુદ્ધિ માટે સ્નાનાદિક કરવાનો વિધિ.	૧૬
૧૮	દેવપૂજનમાં સમ શુદ્ધિ સાચવવી.	૧૮
૧૯	પૂજાષ્ટક.	૧૯
૨૦	ગૃહ ચૈત્ય અથવા ભકિત ચૈત્યનું સ્થાન અને તેમાં પૂજાવિધિ.	૨૨
૨૧	ભોજન વિધિ.	૨૭
૨૨	ભક્ષ્યાભક્ષ્ય વિચાર અને અન્ય આચાર.	૨૯
વર્ગ ત્રીજો-ત્રીજા તથા ચોથા પહોરનું કર્તાવ્ય.		
૨૩	પોતાના કુટુંબને હિત શિક્ષા અથવા વિષે.	૩૨

૨૪	પવિત્ર ધર્મ પ્રાપ્તિની ચોખ્ખતા માટે મહત્વ કરવા ચોખ્ખ શ્રાવકના એકવીંશ ગુણ વર્ણન.	૩૩
૨૫	વિકૃત્યા ત્યાગ ધર્મકૃત્યા તથા શાસ્ત્રના તત્ત્વોના વિચાર કરવો તથા સારી સોખત કરવી તે વિષે વર્ણન.	૩૪
૨૬	મૂર્ખના ચિન્હો	૩૫
૨૭	વિવાહ કોની સાથે કરવો ?	૩૬
૨૮	શુદ્ધ વ્યવહાર (પ્રમાણિકપણાથી વ્યાપાર ચલાવવા વિષે હકીકત.)	૩૭
૨૯	પાપકારી વેપારનું સ્વરૂપ અને તેનો ત્યાગ.	૩૮
૩૦	વ્યાપાર કેમ કરવો અને સ્વધર્મ રક્ષા કેમ કરવી તે વિષેનું વર્ણન.	૩૯
૩૧	સાંઝના વાળુ કરવાનો વખત અને રાત્રિભોજનનો ત્યાગ	૪૧

ચોથો વર્ગ—સાંઝનું કર્તવ્ય.

૩૨	જિનેશ્વરની દ્રવ્ય ભાવ પૂજા અને આવશ્યક ક્રિયા કેવી રીતે કરવી તેનું સ્વરૂપ.	૪૫
૩૩	સદ્ગુણની સેવાનું સ્વરૂપ.	૪૬
૩૪	મામમાં આવેલા ચૈત્યમાં જિનેશ્વરને વંદન.	૪૬
૩૫	પંચપરમેષ્ટીનું સ્મરણ. ચાર શરણનું યાદ કરવું, અને હૃદયમાં શુભ ભાવના ભાવતાં સમાધિપૂર્વક અહ્ય નિદ્રા કરવા વિષેની હકીકત.	૪૮
૩૬	અહ્ય નિદ્રાથી થતા લાભો.	૪૮
૩૭	દુષ્ટ સ્વપ્નો ન આવે, સુખે નિદ્રા આવે ચોરાદિભય ઉત્તમ ન થાય માટે ક્યા જિનેશ્વર ભગવાનનું સ્મરણ કરવું તે વિષે.	૪૯

પાંચમો વર્ગ.

૩૮	માનવ જન્મની સફલતા કેમ કરવી ?	૫૦
૩૯	પરભવ સંબંધી આયુષ્યબંધ પ્રાણી ક્યારે બાંધે ?... ..	૫૦
૪૦	પાંચ પર્વ દિવસોમાં આરાધન (ધર્મકરણી) કેમ કરવું અને તેનું શું ફળ ?	૫૧
૪૧	અરિહંત ભગવાનોના પંચદ્રવ્યાણુકમાં ધર્મઆરાધન કરવાના વિધિ.	૫૨
૪૨	વીશ્વ સ્થાનકોની આરાધના અને તેના ફળ વિષે.	૫૩
૪૩	પંચમીનું આરાધન અને તેનું ઉદ્ધાપન વિધિ.	૫૪
૪૪	ચતુર્દશી તથા ત્રણ ચોમાશીના દિવસે તપ અને આવશ્યક ક્રિયા કરવાથી થતા લાભો.	૫૪

જૈનદર્શનના ચારે અનુયોગોમાં દ્રવ્યાનુયોગની વિશિષ્ટતા હોવા છતાં ચરણકરણાનુયોગની મહત્વતા જુદાજ દૃષ્ટિબિંદુથી અગ્રપદ ધરાવે છે. જૈનદર્શનને જે એક સુંદર કલ્પવૃક્ષની ઉપમા આપી શકીએ તો દ્રવ્યાનુયોગ એટલે નક્કર તત્ત્વજ્ઞાન એ તેનું મૂળ છે; કથાનુયોગ અને ગણિતાનુયોગ એ તેની શાખાઓ છે. બ્યારે ચરણકરણાનુયોગ એ તેનું ફળ છે અને આત્માની મુક્તિ એ તેનો રસાસ્વાદ છે.

બીજી દૃષ્ટિએ દ્રવ્યાનુયોગ એ મનુષ્યની વિદ્વતા છે બ્યારે ચરણકરણાનુયોગ યાને સંચારિત્ર એ મનુષ્યની પરિણતિનો પરિપાક છે. ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ તત્ત્વજ્ઞાન જે તે પચ્યું ન હોય તો મનુષ્યની આત્મસુખારણ્યા નહિં કરતાં અશુભ્ય થતાં મનુષ્યની વિશેષ અપકાંતિ કરે છે. તેથીજ સંચારિત્ર અથવા સદ્વર્તન વગરનું ગમે તેવું વિશાળ નયભંગ પ્રરૂપણાવાળું જ્ઞાન માત્ર તર્કપ્રદેશમાંજ રહેવાથી વૈષ્ય રહે છે. અર્થાત્ આત્માને ઉચ્ચ પરિસ્થિતિમાં પ્રાપ્ત કરાવવા સમય નીવડતું નથી ગમે તેવો વિદ્વાન મનુષ્ય જે તે માત્ર જ્ઞાની કહેવાતો હોય છતાં વર્તનમાં આગળ વધતો ન હોય—સદાચારી ન હોય—તો અન્ય મનુષ્યો તો તેની વિદ્વતાના મૃગજળમાં છેતરાઈ જાય છે. કેમકે માત્ર જ્ઞાન ક્રિયા વગરનું હોવાથી, તે એક શસ્ત્રરૂપ હોઈ શુદ્ધિવાદને અનુસરીને વિશેષ અધોગતિને માર્ગે પણ આત્માને મુક્તી શકે છે. વસ્તુસ્થિતિ આમ હોઈ જ્ઞાનરૂપી પ્રખર શસ્ત્રને કર્મવિદારણ કરવાના ઉપયોગમાં લેવા માટે સંચારિત્ર અથવા સદાચારનું આભાંખન પ્રત્યેક મનુષ્યને લીધે જ છુટકો છે.

ત્યારે હવે એ પ્રશ્ન ઉપરિચિત થવા યોગ્ય છે કે, સંચારિત્ર અથવા સદ્વર્તન મનુષ્યના આત્મામાં શી રીતે દાખલ થઈ શકે ? **આચારઃ પ્રથમોષર્મઃ** એ સર્વ દર્શન માન્ય સૂત્રદારો એમ રખૂટ થાય છે કે અનાદિકાળથી અવ્યવહાર અને અવહારરાશિમાં અટવાતાં અને 'નદીધોળ પાપાણુ' ન્યાયથી માનવજન્મની કોટી પર્યંત આવી પહોંચતા આત્માને સુંદર ટાંકણાઓવડે યથાસ્થિત મુક્તિરૂપી શિખર ઉપર ગોઠવવા લાયક—ઘાટમાં લાવવા માટે નિયમિત

પ્રાતઃદિન વિશુદ્ધાચારમાં નિયત કરવા જોઈએ. પ્રત્યેક મનુષ્યે ક્રોધાદિ ક્રપાયાની શાંતિરૂપ સમભાવમાં રહેવાના અભ્યાસ માટે સામાયિક, અશક્ય પરિહારવાળા પાપોના પશ્ચાતાપરૂપે ઉલ્લયટંક પ્રતિક્રમણુ, શરીર અને મનોબળને વિશુદ્ધિ અને દૃઢતા અર્પનાર બ્રહ્મચર્યની યોગ્ય મર્યાદા, રસને પ્રિય ઉપર યોગ્ય કાષુ મેળવવા માટે રાત્રિભોજનનો ત્યાગ તેમજ એકાસન આયંબિલ-ઉપવાસાદિ. સંયમબળ અને જિન સરખા થવા માટે જિનદર્શન અને જિનપૂજન વિગેરે આવશ્યક ક્રિયાઓ નિરંતર રસપૂર્વક ચાલુ રાખવી જોઈએ.

પ્રસ્તુત ઉત્તમ ક્રિયાઓથી મનુષ્યનો આત્મા વડાતો જાય છે. જેમ જેમ તે અભ્યાસ વધતો જાય છે તેમ તેમ આત્મામાં સ્થિરતા પ્રાપ્ત થતી જાય છે. સમ્યક્ત્વરૂપ ઉચ્ચ આત્મ પરિણતિ આવા આત્માઓમાં ટકી શકે છે; ગૃહસ્થાશ્રમ સુંદર અને છે: દેશવિરતિપણારૂપ પંચમગુણુશ્રેણિ-આત્મોત્થાનિકા પ્રાપ્ત કરે છે. અને પછીથી સર્વવિરતીપણાની ઉમેદવારી સફળ નીવડે છે. સંક્ષિપ્તમાં ગૃહસ્થધર્મનો અધિકારી મનુષ્ય થાય છે.

આચારશુદ્ધિ વગરની વિચારશુદ્ધિ નિરૂપયોગી અને છે. આચારશુદ્ધિ અરા-અર હોય તોજ શરીરબળનો પ્રાથમિક લાભ સંપૂર્ણ મળતાં સુંદર કાંસ્યપાત્રમાં જેમ ગોઘૃત શોભે તેમ શરીરબળના સામર્થ્યવાળા આત્મા સુંદર વિચારશ્રેણિને જન્માવી શકે છે તેમ જ ટકાવી શકે છે; પછીથી એ અન્ને બળો એકત્ર થતાં આત્માને મુક્તિ પ્રાપ્ત કરાવવાને સંપૂર્ણ રીતે સહાયક નીવડે છે.

જ્ઞાનદર્શનની આચારશુદ્ધિને મન:શુદ્ધિ સાથે સંપૂર્ણ એકતા છે. જ્ઞાન-શીલ તપ એ જો ભાવપૂર્વક-મન:શુદ્ધિ પૂર્વક હોય તોજ સફળ થઈ શકે છે. જ્ઞાનસ્વ-ફલં ચિરતિ: એ સૂત્રવડે શુદ્ધિવાદ (Knowledge) કરતાં ચારિત્રવાદ (Character) ને મુખ્યતા અર્પેલી છે.

પરંતુ લાલના અતિ પ્રવૃત્તિવાળા, ધન ઉપાજન કરવાની પ્રબળ તૃષ્ણા-તેમજ વિલાસપ્રિયકાળમાં મોટે ભાગે આવશ્યક ક્રિયારૂપ આચારધમ મનુષ્યો ભુલી જવા પામ્યા છે. તેને અંગે મનુષ્યો ધાર્મિક મનુષ્યો રહેવા નથી પામ્યા. અર્થ અને કામ એજ મનુષ્યોનું મુખ્ય લક્ષ્યમિંદુ રહેવા પામ્યું છે: તેનું કારણ જેમ ઉપરોક્ત પશ્ચિમના પ્રવાહને અંચતા કાળ બળને જેમ આભારી છે તેમ આજ રીતે જ્ઞાનદર્શનના નેતાઓ ભવિષ્યમાં ઉત્પન્ન થતી જ્ઞાન પ્રગ્નના હાર્દિક રોગને ન જાણી શક્યા અને તેના પ્રથમથી ઉપાયો ન કરી શક્યા એ પણ નિમિત્તભૂત છે.

‘ વધારે ભણેલો હોય તે જ્ઞાની ’ તે કરતાં ‘ ઓછું પાપ કરે તે જ્ઞાની ’ એ સૂત્ર મનુષ્ય જીવનનું પૃથક્કરણ કરતાં વધારે સુંદર રીતે અંધ ખેસતુ છે.

અર્થ અને કામરૂપ પુરુષાર્થોનું ઉપાર્જન જે ધર્મપૂર્વક હોય તેજ પુરુષાર્થ-પણાના નામને સાર્થક કહે છે પરંતુ જે તેમ ન હોય તેો માત્ર અધતૃષ્ણા અને સ્વસ્થાંદ વિલાસનાં ઉપનામો ધારણ કરે છે; સદાચારને આચરતો પ્રાણી એાંધી વિદ્રતાવાળો છતાં પાપથી કહે છે અને આત્માને વિશેષ મલિન નહિ કરતાં ઈર્મરૂપ ઉપાધિથી હલકો કરતો જાય છે.

વસ્તુસ્થિતિ આમ હોઇ પ્રસ્તુત ગ્રંથ. કે જે. 'આચારોપદેશ' રૂપ નામથી યોજાયેલો છે તેમાં ભિન્ન ભિન્ન છ વર્ગો પાડી પૂજ્યપાદ શ્રી રત્ન-સિંહસૂરિના શિષ્ય શ્રીમદ્ આરિત્રચુંદરગણિએ સંસ્કૃત ભાષાના અનુબંધુપ સ્લોકમાં સંકલના કરેલી છે. જેમાં એકંદરે રાત્રિના ચતુથ પહોરમાં આત્મમુદ્દત વખતે શ્રાવકે જગત યદ શું શું ચિતવવું? ત્યાંથી માંડીને આખા દિવસની તમામ વ્યવહારિક તેમજ ધાર્મિક કરણી કેવા આશયથી તેમજ કેવી વિધિ પૂર્વક કરવી અને રાત્રિએ શયનકાળ સુધીમાં મન વચન કાયાની શુદ્ધિપૂર્વક ધર્મની આગ્રાએના પાલન સાથે ગૃહસ્થ તરીકેનું આચાર વિધાન કેવું હોવું જોઈએ તેનું પ્રતિપાદન છે.

ઉપરાંત પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં શ્રાવક તરીકેનો અધિકાર પ્રાપ્ત થવા માટે એકવીશ ગુણોનું વર્ણન, ભક્ત્યાભક્ત્યના વિવેકનો વિચાર, અજીર્ણ વિગેરે નહીં થવા માટે આરોગ્યશાસ્ત્રના નિયમો, તેની ધર્મની સાથે સંકલના, ભોજનવિધિ, અષ્ટ પ્રકારી પૂજના સંક્ષિપ્ત સ્લોકો, પંચમી, અષ્ટમી, એકાદશી ચતુર્દશી તથા વિશસ્થાનકાદિનું તપો-વિધાન, ગૃહસ્થધર્મના મૂળભૂત ન્યાયોપાર્જિત ધન ઉપાર્જનની સૂચના, રાત્રિભોજનનો ત્યાગ, અને રાતે નિદ્રા લેતાં પહોલાં સુંદર ભાવનામય વિચારો વિગેરે પ્રત્યેક ગૃહસ્થને ઉપયોગી અને શ્રવનમાં પ્રતિદિન આચરવા માટે હિતકારક યોજના કરી છે. તેને માટે જૈનસમાજ સદાને માટે ઋણી છે.

સદરહુ ગ્રંથનું ગુજરાતી ભાષાંતર શ્રી જૈન આત્માનંદ સભાના સેક્રેટરી અને અમારા પરમ સ્નેહી શ્રીયુત ગાંધી વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસે સાદી, સરલ અને સુંદર ભાષામાં કરેલું છે. તેમજ વધેચિત સ્થાને સ્પુટ કરવા માટે વિશેષાથ કોઇ કોઇ સ્થળે પણ આપેલો છે જેથી પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત જ્ઞાને વગેરે ગ્રંથની મહત્વતા તરફ દ્રષ્ટિ કરતાં સરખું ઉપયોગી થઇ પડશે, એવી અમારી માન્યતા છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથ સ્લોકની સંખ્યામાં રૂઠું હોવા છતાં સદવર્તનની દ્રષ્ટિએ તેનું રહસ્ય વિશાળ છે. 'આ આચારોપદેશ ગ્રંથના' નિવેદન અનુસારે

પ્રત્યેક મનુષ્ય જે ગૃહસ્થ જીવન ચાલુ રાખે તેના ગૃહસ્થાશ્રમ સુખરૂપ બની જાય અને ધર્મના પાલનને સહાયક ગૃહસ્થાશ્રમ પ્રાપ્ત થતાં નિરંતર પદ્મર્મોનુ પાલન કરતાં કરતાં આત્મા સંયમબળ, ઈન્દ્રિયબળ, અને પશુવાસના ઉપર અંકુશ દઢ રીતે મેળવી શકે જેથી દેશવિરતિરૂપ પંચમ આત્મસોપાન ઉપર સ્થિર થઈ સંપૂર્ણ સંયમ-સર્વ વિરતિના અધિકારી થઈ સંપૂર્ણ સ્વતંત્રતારૂપ મુક્તિ આગામી જન્મોમાં શીઘ્ર મેળવી શકે. ઐ સત્યનો સાક્ષાત્કાર લેખક પ્રકાશક તેમજ વાંચક વર્ગમાં થવા માટે પ્રસ્તુત. આચાર ગ્રંથ સદુપ-યોગી નીવડે એવી મંગલમય ભાવના સાથે વિદર્ભીએ ધીએ.

વીર સં. ૨૪૫૨ આત્મ સં. ૩૦
કાલ્પુન શુક્લાષ્ટમી.

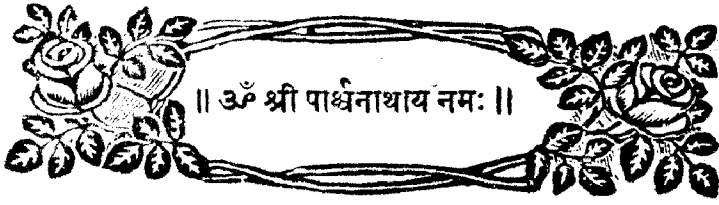
શાહ રતેહચંદ ઝવેરભાઈ.

૪૫	૭ અઠ્ઠાઈઓના દિવસોમાં શ્રાવકનું કર્તવ્ય. ...	૫૫
૪૬	શ્રી પર્યુષણ પર્વમાં કરવાનું કર્તવ્ય. ...	૫૫
૪૭	શ્રી કલ્પસૂત્રનો મહિમા અને તે સાંભળવાથી થતાં ઉત્તમ લાભો.	૫૫
૪૮	દીવાળી તથા ખેસતા વર્ષના દિવસે શ્રી વીરપ્રભુ અને શ્રી ગૌતમનું ધ્યાન-સ્મરણ કરવાથી થતા લાભો. ...	૫૬
૪૯	પોતાના બંધુઓ સાથે ખેસી ભોજન ક્યારે કરવું? ...	૫૬
૫૦	પંચકલ્યાણકોમાં શ્રાવકોનું દાન આપવાનું કર્તવ્ય ...	૫૭

વર્ગ છઠ્ઠો.

૫૧	ધર્મચરણ કરતાં સતોષ (નૃસિ) નહીં પામવા વિષે. ...	૫૮
૫૨	ચાર પ્રકારના ધર્મો તેમાં પ્રથમ દાન ધર્મનું સ્વરૂપ.	૫૯
૫૩	સાત ક્ષેત્રમાં ધન વાપરવાથી શું શું ફળ મળે તે વિષે.	૬૦
૫૪	સાધર્મી બંધુઓને નિઃસ્વાર્થપણે જમાડવાનું ફળ ...	૬૧
૫૫	શ્રી સંધની યથાશક્તિ સેવા ભક્તિ વિષે. ...	૬૨
૫૬	સુપાત્ર દાન આપવાનો આચાર અને તેનું ફળ. ...	૬૩

॥ श्री विजयानंदसूरिभ्यो नमः ॥

॥ श्री चारित्रसुंदरगणि विरचित ॥

॥ श्री आचारोपदेश ॥

प्रथम वर्गः

भंगलाचरणु.

चिदानंदस्वरूपाय, रूपातीताय तायिने ।

परमज्योतिषे तस्मै, नमः श्रीपरमात्मने ॥ १ ॥

भावार्थ—केवलाज्ञानयुक्त, आनंदस्वरूप, इपरहित, प्राणी-
आतुं रक्षण करनार अने परम ज्योतिषंत जेवा ते श्री परमा-
त्माने नमस्कार करे छुं.

पश्यंति योगिनो यस्य, स्वरूपं ध्यानचक्षुषा ॥

दधाना मनसः शुद्धिं, तं स्तुवे परमेश्वरम् ॥ २ ॥

भावार्थ—जेमनु स्वरूप योगी पुरषो मननी शुद्धिने
धारण करता सता ध्यान अक्षुवडे जेवे छे, ते परमात्मानी हुं
स्तवना करे छुं. २.

ગ્રંથ રચવાનો હેતુ.

જંતવઃ સુખમિચ્છંતિ, નિસ્તુષં તચ્છિવે મવેત્ ।

તદ્ ધ્યાનાત્તન્મનઃશુદ્ધ્યા કષાયવિજયેન સા ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ—દરેક પ્રાણી સુખને ઇચ્છે છે, અને તે નિર્દોષ-એકાંત સુખ તો માત્ર મોક્ષમાં જ રહેલું છે, અને તે મોક્ષનું સુખ ધ્યાનથી મળે છે, તે ધ્યાન મનની શુદ્ધિથી થાય છે, તથા તે મનની શુદ્ધિ કષાયોનો વિજય કરવાથી (જીતવાથી) થાય છે. ૩. ૫ળી.

સ ઇન્દ્રિયજયેન સ્યાત્સદાચારાદસૌ મવેત્ ।

સ જાયતે સૂપદેશાન્નૃણાં ગુણનિબંધનમ્ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ—તે-કષાયનો જય ઇન્દ્રિયોનું દમન કરવાથી થાય છે, તે-ઇન્દ્રિય જય સદાચારથી થાય છે અને ગુણના કારણરૂપ તે સદાચાર સારા ઉપદેશ થકી મનુષ્યોને પ્રાપ્ત થાય છે. ૪.

સુબુદ્ધિઃ સૂપદેશેન, તતોઽપિ ચ ગુણોદયઃ ।

इत्याचारोपदेशाख्यग्रंथः प्रारभ्यते मया ॥ ५ ॥

ભાવાર્થ—સારા ઉપદેશથી સુબુદ્ધિ અને સુબુદ્ધિથી સદ્-ગુણોનો ઉદય થાય છે. એવા શુભ હેતુથી આ આચારોપદેશ (શ્રાવક આચારને જણાવનાર) નામના ગ્રંથનો હું પ્રારંભ કરું છું. ૫. આ ગ્રંથ સાંભળવાથી ધર્મપ્રાપ્તિરૂપ ફલ થાય છે તે હવે ખતાવે છે.

सदाचारविचारेण रुचिरश्चतुरोचितः ।

देवानन्दकरो ग्रंथः श्रोतव्योऽयं शुभात्मभिः ॥ ६ ॥

ભાવાર્થ—સદાચારના વિચારવડે સુંદર અને ચતુર મનુષ્યને યોગ્ય અને દેવતાને પણ આનંદકારી એવો આ ગ્રંથ શુભાશયવાળા પ્રાણીઓએ સાંભળવો યુક્ત છે. ૬.

પુદ્ગલાનાં પરાવર્તૈ—દુર્લભં જન્મ માનુષમ્ ।

લબ્ધ્વા વિવેકિના ધર્મે વિધેયઃ પરમાદરઃ ॥ ૭ ॥

ભાવાર્થ—પુદ્ગલોના પરાવર્તોવડે એટલે અનંતકાળે પણ પામવો દુર્લભ એવો મનુષ્યજન્મ પામીને વિવેકીજનોએ ધર્મને વિષે પરમ આદર કરવો જોઈએ. ૭.

ધર્મઃ શ્રુતોઽપિ દૃષ્ટોઽપિ કૃતોઽપિ કારિતોઽપિ ચ ।

અનુમોદિતોઽપિ નિયતં પુનાત્યાસત્તમં કુલમ્ ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થ—ધર્મ સાંભળવાથી, દેખવાથી, કરવાથી, કરાવવાથી અને કરનારની અનુમોદના કરવાથી પણ નિષ્ઠે પ્રાણીઓના સાતમા કુળ (સાતપેઠી) પર્યંત પવિત્ર કરે છે. ૮.

વિના ત્રિવર્ગ વિફલં પુંસો જન્મ પશોરિવ ।

તત્ર સ્યાદુત્તમો ધર્મ—સ્તં વિના ન યતઃ પરૌ ॥ ૯ ॥

ભાવાર્થ—ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ એ ચાર પુરુષાર્થો છે, તેમાંથી ધર્મ, અર્થ અને કામ એ ત્રણ વર્ગને યથાયોગ્ય સેવ્યા વગર મનુષ્યનો જન્મ પશુની જન્મ નકામો છે, તેમાં પણ ધર્મ એ ઉત્તમ છે કેમકે તેનું સેવન કર્યા વિના અર્થ અને કામ મળી શકતા જ નથી. ૯.

મનુષ્યત્વાદિક સામર્થ્યાની દુર્લભતા.

માનુષ્યમાર્યદેશશ્ચ જાતિઃ સર્વાન્નપાટવમ્ ।

આયુશ્ચ પ્રાપ્યતે તત્ર કથંચિત્કર્મલાઘવાત્ ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ—મનુષ્યપણું, આર્યદેશ, ઉત્તમજાતિ—કુળ, અખંડ સર્વ ઈન્દ્રિયોની કુશળતા, લાંબું આયુષ્ય એ કોઈ પણ પ્રકારે કર્મની લઘુતાથી પ્રાપ્ત થાય છે. ૧૦.

પ્રાપ્તેષુ પુણ્યતસ્તેષુ શ્રદ્ધા ભવતિ દુર્લભા ।

તતઃ સદ્ગુરુસંયોગો લભ્યતે ગુરુભાગ્યતઃ ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થ—એ બધા પુણ્ય પ્રતાપે પ્રાપ્ત થયા છતાં પણ શ્રદ્ધા પ્રાપ્ત થવી દુર્લભ છે, ત્યારપછી પણ સદ્ગુરુનો સંયોગ તો વળી મોટા ભાગ્યથી જ મળે છે. ૧૧.

લબ્ધં हि सर्वमप्येतत्सदाचारेण शोभते ।

नयेनेव नृपः पुष्पं गंधेनाज्येन भोजनम् ॥ १२ ॥

ભાવાર્થ—જેમ ન્યાયથી રાજ, ગંધથી પુષ્પ અને ઘી વડે ભોજન શોભે છે, તેમ ઉપરની સઘળી સામગ્રી મળ્યા છતાં પણ તે એક સદાચાર હોય તો જ શોભે છે. ૧૨. તેથી—

शास्त्रदृष्टेन विधिना सदाचारपरो नरः ।

परस्पराविरोधेन त्रिवर्ग साधयेत्सदा ॥ १३ ॥

ભાવાર્થ—સદાચાર સેવવામાં સાવધાન મનુષ્યે શાસ્ત્રોક્ત વિધિએ કરીને ધર્મ, અર્થ, કામ એ ત્રણ વર્ગને પરસ્પર અવિરોધ-પણે—આધ ન આવે તેવી રીતે હમેશાં સાધવા. ॥ ૧૩ ॥

“ હવે શ્રાવકનો આચાર શાસ્ત્રમાં શું કહેલો છે તે બતાવે છે. ”

नमस्कार मंत्रनी स्तुति.

तुर्ये यामे त्रियामाया ब्राह्मे मुहूर्त्ते कृतोद्यमः ।

मुंचेन्निद्रां सुधीः पंच-परमेष्ठिस्तुतिं पठन् ॥ १४ ॥

ભાવાર્થ—રાત્રિના ચોથા પહોરમાં બ્રાહ્મ મુહૂર્ત વખતે સાવધાન થઇને સુજ્ઞ પુરૂષે શ્રી પંચપરમેષ્ઠીમંત્રની સ્તુતિ કરતાં નિદ્રાનો ત્યાગ કરવો. ॥ ૧૪ ॥

वामा वा दक्षिणा वापि या नाडी बहते सदा ।

शय्योत्थितस्तमेवादौ पादं दद्याद् भुवस्तले ॥ १५ ॥

ભાવાર્થ—હમેશાં શય્યામાંથી ઉઠ્યા આદ ડાબી કે જમણી

જે નાડી વહેતી હોય તે તરફનો (ડાબો કે જમણો) પગ ભૂમિ ઉપર પ્રથમ મૂકવો. ॥ ૧૫ ॥ (તે કટ્યાણુકારી છે)

વિશેષાર્થ—નાડના નસકારાં એ છે. જમણું અને ડાબું. સ્વરોદય જ્ઞાન ગ્રંથમાં કહેલ છે કે—ડાબા નસકારામાંથી પવન (શ્વાસોશ્વાસ) ચાલે તેને ચંદ્ર અને જમણામાંથી ચાલે તેને સૂર્યનાડી કહે છે. વળી તેનાં બીજાં પણ નામે ઈંગલા-પિંગલા છે અને અનેમાંથી સાથે શ્વાસ ચાલે તેને સુષુન્ધ્યા કહે છે એ ત્રણે નાડી છે. સ્વરોદયજ્ઞાન નામના ગ્રંથમાં કે જેમાં જ્યોતિષ, અને મનુષ્યનું ભાવિ વિગેરે એ સ્વરજ્ઞાનથી જોઈ શકાય છે એમ કહેવામાં આવેલ છે.

મુક્ત્વા શયનવસ્ત્રાણિ પરિઘાયાપરાણિ ચ ।

સ્થિત્વા સુસ્થાનકે ધીમાન્ ધ્યાયેત્પંચનમસ્ક્રિયામ્ ॥ ૧૬ ॥

ભાવાર્થ—રાત્રિના (શયનના) કપડા કાઢી નાંખી બીજા સ્વચ્છ કપડા પહેરી, શુદ્ધ જગ્યામાં રહીને બુદ્ધિમાન મનુષ્યે પંચ-પરમેષ્ઠી નમસ્કાર મંત્રનું ધ્યાન ધરવું. ॥ ૧૬ ॥

વિશેષાર્થ—શ્રાવકને રાત્રિના શયનના કપડા હમેશાં જુદા રાખવા કહેલ છે.

ઉપવિશ્ય ચ પૂર્વાશાભિમુખો વાપ્યુદ્ઙ્મુત્તઃ ।

પવિત્રાંગઃ શુચિસ્થાને જપેન્મંત્રં સમાહિતઃ ॥ ૧૭ ॥

ભાવાર્થ—પવિત્ર અંગ કરી પૂર્વ કે ઉત્તર દિશા સન્મુખ પવિત્રસ્થાને બેસી એકચિત્તે નમસ્કારમંત્રનો જપ કરવો. ॥ ૧૭ ॥

અપવિત્રઃ પવિત્રો વા સુસ્થિતો દુઃસ્થિતોઽપિ વા ।

ધ્યાયન્પંચનમસ્કારં સર્વપાપૈઃ પ્રમુચ્યતે ॥ ૧૮ ॥

ભાવાર્થ—સ્નાન કર્યું હોય કે ન કર્યું હોય ! એટલે શરીર પવિત્ર હોય કે અપવિત્ર હોય ! સુખમાં હોય કે કોઈપણ દુઃખમાં હોય છતાં પણ નમસ્કારમંત્રનું ધ્યાન કરતો છતો મનુષ્ય સર્વ પાપથી મુક્ત થાય છે.

વિશેષાર્થ—કોઈપણ સ્થિતિમાં નવકારમંત્ર ગણવામાં આવે નથી એમ પણ પૂર્વાચાર્યોએ કોઈ સ્થળે જણાવેલ છે.

અંગુલ્યગ્રેણ યજ્ઞસં યજ્ઞસં મેરુલંબને ।

સંખ્યાહીનં ચ યજ્ઞસં તત્પ્રાયોઽન્યફલં ભવેત્ ॥ ૧૯ ॥

ભાવાર્થ—આંગળીના અગ્રભાગ ગાણીને જે જાપ કરાય અથવા નવકારવાળીના મેરુનું ઉલ્લંબન કરીને જે જાપ થાય અને ઉપયોગ શૂન્યપણે સંખ્યાહીન જે જાપ કરાય તે પ્રાયઃ અલ્પફળને આપનાર થાય છે. ॥ ૧૯ ॥ જેથી

જપો ભવેત્ ત્રિધોત્કૃષ્ટમધ્યમાધમમેદતઃ ।

પદ્માદિવિધિના મુખ્યોઽપરઃ સ્યાજ્જપમાલયા ॥ ૨૦ ॥

ભાવાર્થ—શાસ્ત્રમાં ઉત્તમ, મધ્યમ અને જઘન્ય એમ ત્રણ પ્રકારે જાપ કહેલો છે. તેમાં હૃદયકમળ વિગેરેની ખતાવેલ વિધિ-પ્રમાણે પંચપરમેષ્ટીનો જે જાપ કરાય તે મુખ્ય છે અને જપમાળા-વડે કરાય તે મધ્યમ છે. ॥ ૨૦ ॥

વિના મૌનં વિના સંખ્યાં વિના ચેતોનિરોધનમ્ ।

વિના સ્થાનં વિના ધ્યાનં જઘન્યો જાયતે જપઃ ॥ ૨૧ ॥

ભાવાર્થ—મૌન રાખ્યા વિના, સંખ્યાનું લક્ષ્ય રાખ્યા વગર અને ચિત્તનો નિરોધ કર્યા વગર (એકાગ્રચિત્ત વગર) પદ્માસન વગેરે આસન લગાવ્યા વગર અને ધ્યાન લગાવ્યા વિના (ધ્યેય-પ્રભુમાં લયલીન થયા વગર) નો જાપ જઘન્ય છે ॥ ૨૧ ॥

વિશેષાર્થ—શાસ્ત્રમાં કમળ અંધે કરી નવકારમંત્ર ગણુવા કહેલ છે. અષ્ટલ કમલની કલ્પના હૃદયને વિષે કરે તેમાં વચલી કર્ણિકા ઉપર નમો અરિ-હંતાણં પદ સ્થાપન કરે (ધ્યાય) પૂર્વાદિ ચાર દિશામાં નમો સિદ્ધાણં, નમો આચરિઆણં, નમો ઉષ્ઙ્ઙાયાણં, નમો લોપ સઘ્ઘસાહૂણં એ પદ સ્થાપે [ધ્યાય] અને ચાર ચૂલિકાના પદો નવકારમંત્રના પાછળના ચાર પદો ચાર કોણુ વિદિશામાં સ્થાપીને ગણુ [ધ્યાય] એમ ધ્યાન કરે, તે કમળાંધ જાપ કહેવાય છે. પદ્માદિક આસનો પણ જાપ કરવા માટે શાસ્ત્રમાં ખતાવેલ છે. તે માટે યોગશાસ્ત્ર, જ્ઞાનાર્ણવ અને નવકારમંત્ર કલ્પમહોદ્દાય વગેરે ગ્રંથોમાં જાપ, ધ્યાન વગેરે વિશેષ વર્ણન તેના આસનો, મંત્ર, ફળસિદ્ધિ વગેરે ખતાવેલ છે.

સૂર્યોદય (પ્રભાત સારી રીતે થયા) પછીની શ્રાવકની
કરણી-આચાર હવે અંતકાર શ્રી બતાવે છે.

તતો ગત્વા મુનિસ્થાનમથવાત્મનિકેતનમ્ ।

નિજપાપવિશુદ્ધયર્થં કુર્યાદાવશ્યકં સુધીઃ ॥ ૨૨ ॥

ભાવાર્થ—ત્યારબાદ સૂર્યોદય થતાં મુનિરાજ રહેતા હોય તે સ્થાન (ઉપાશ્રય) માં અથવા ગૃહસ્થે પોતાને ઘેર પોષધશાળા કરી હોય ત્યાં જઈને સુસ પુરૂષે પોતાના પાપોની વિશુદ્ધિ કરવા માટે આવશ્યક કરણી કરવી. ॥ ૨૨ ॥

રાત્રિકં સ્યાદૈવસિકં પાક્ષિકં ચાતુર્માસિકમ્ ।

સાંવત્સરં ચેતિ જિનેઃ પંચઘાવશ્યકં કૃતમ્ ॥ ૨૩ ॥

ભાવાર્થ—(૧) રાત્રિ સંબંધી, (૨) દિવસ સંબંધી (૩) પાક્ષિક, (૪) ચૌમાસી અને (૫) સાંવત્સરિક સંબંધી લાગેલા પાપોને દૂર કરવા માટે શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતે પાંચ પ્રકારના પ્રતિક્રમણ કહેલા છે. ॥ ૨૩ ॥

વિશેષાર્થ.—અહિં એ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે પ્રતિક્રમણ ઉપર કહેલા પાંચ પ્રકારના છે. વધારે નથી, અને તેમાં સામાયિક વગેરે છ આવશ્યકોનો સમાવેશ થાય છે. પશ્ચાત્તાપપૂર્વક ફરી પાપ નહીં કરવાની બુદ્ધિથી, સરલ હૃદયથી, ગુરૂભદારાજ સન્મુખ કરેલ આ આવશ્યક ક્રિયા નિશ્ચયે મનુષ્યને ઉપકારક થાય છે.

કૃતાવશ્યકકર્મા ચ સ્મૃતપૂર્વકુલક્રમઃ ।

પ્રમોદમેદુરસ્વાતઃ કીર્તયેન્મંગલસ્તુતિમ્ ॥ ૨૪ ॥

ભાવાર્થ—ઉપર જણાવેલ આવશ્યક ક્રિયા શ્રાવકે કરી પૂર્વ કુળમર્યાદાને યાદ કરીને અત્યંત પ્રમોદિત ચિત્તથી મંગળસ્તુતિ નીચે પ્રમાણે કરવી. ॥ ૨૪ ॥

હવે મંગળ સ્તુતિ અષ્ટક કહે છે.

મંગલં ભગવાન્ ઝીરો મંગલં ગૌતમઃ પ્રમુઃ ।

મંગલં સ્થૂલમદ્રાઘા, જૈનો ધર્મોઽસ્તુ મંગલમ્ ॥ ૨૫ ॥

ભાવાર્થ—ભગવાન મહાવીર પ્રભુ, શ્રી ગૌતમગણધર, સ્થૂલિભદ્ર આદિ મહાપુરૂષો (મુનીશ્વરો) અને શ્રી જિનેશ્વરોએ પ્રરૂપેલો જ્ઞાનધર્મ એ સર્વે મને મંગળરૂપ થાયો. ॥ ૨૫ ॥

નામેયાઘા જિનાઃ સર્વે ભરતાઘાશ્ચ ચક્રિણઃ ।

કુર્વતુ મંગલં સીરિ-વિષ્ણવઃ પ્રતિવિષ્ણવઃ ॥ ૨૬ ॥

ભાવાર્થ—શ્રી રૂપભદ્રેવાદિ જિનેશ્વરો, ભરત મહારાજાદિ સર્વ ચક્રવર્તિઓ, અળદેવો, વાસુદેવો અને પ્રતિવાસુદેવો એ સર્વે માફે શ્રેય કરો. ॥ ૨૬ ॥

નાભિસિદ્ધાર્થભૂપાઘા જિનાનાં પિતરઃ સમે ।

પાલિતાસ્વંડસામ્રાજ્યા જનયંતુ જયં મમ ॥ ૨૭ ॥

ભાવાર્થ—નાભિરાજા અને સિદ્ધાર્થ ભૂપતિ આદિ સઘળા (ચૌવીશે) જિનેશ્વરોના પિતાઓ જેમણે અખંડ સામ્રાજ્યનું પાલન કર્યું છે, તેઓ સર્વે મારો જય કરો. ॥ ૨૭ ॥

મરુદેવાત્રિશલાઘા વિશ્વ્યાતા જિનમાતરઃ ।

ત્રિજગજ્જનિતાનંદા મંગલાય ભવંતુ મે ॥ ૨૮ ॥

ભાવાર્થ—ત્રણ જગતને આનંદકારી માફદેવી અને ત્રિશલા આદિ ચૌવીશ જિન ભગવંતની વિશ્વ્યાત માતાઓ મને મંગળ ઉપજાવનાર થાયો ॥ ૨૮ ॥

શ્રીપુંડરીકેંદ્રભૂતિપ્રમુખા ગણધારિણઃ ।

શ્વૃતકેવલિનોઽપિ મંગલાનિ દિશંતુ મે ॥ ૨૯ ॥

ભાવાર્થ—શ્રી પુંડરીક અને ઈંદ્રભૂતિ આદિ જિનેશ્વરોના ગણધરો તથા બીજા શ્વૃતકેવલીઓ (ચૌદ પૂર્વધરો) મને મંગળ આપો. ॥ ૨૯ ॥

બ્રાહ્મીચંદનવાલાઘા મહાસત્યો મહત્તરાઃ ।

અસ્વંડશીલલીલાઘ્યા યચ્છંતુ મમ મંગલમ્ ॥ ૩૦ ॥

ભાવાર્થ—અખંડ શિયલની લીલાએ કરી યુક્ત પ્રાણી અને ચંદનબાળા આદિ મહાસતી સાધ્વીઓ અને મંગળ આપો. ॥ ૩૦ ॥

**ચક્રેશ્વરીસિદ્ધાયિકામુખ્યાઃ શાસનદેવતાઃ ।
સમ્યગ્દશાં વિઘ્નહરા રચયંતુ જયશ્રિયઃ ॥ ૩૧ ॥**

ભાવાર્થ—સમ્યગ્ દષ્ટિઆના વિઘ્ન હરનાર ચક્રેશ્વરી અને સિદ્ધાયિકા આદિ શાસનદેવીઓ મારી જ્યલક્ષ્મીને વિસ્તારો અને જ્યલક્ષ્મી આપો. ॥ ૩૧ ॥

**કર્પર્દિમાતંગમુખ્યા યન્ના વિખ્યાતવિક્રમાઃ ।
જૈનવિઘ્નહરા નિત્યં દેયાસુર્મગલાનિ મે ॥ ૩૨ ॥**

ભાવાર્થ—જૈનોના વિઘ્નોને નાશ કરનારા અને જેના પરાક્રમે વિખ્યાત છે એવા કર્પર્દિ અને માતંગાદિ શાસનરક્ષક યજ્ઞો અને હુમેશાં મંગળ આપો. ॥ ૩૨ ॥

**યો મંગલાષ્ટકમિદં પટુધીરધીતે,
પ્રાતર્નરઃ સુકૃતભાવિતચિત્તવૃત્તિઃ ।
સૌભાગ્યભાગ્યકલિતો ધૃતસર્વવિઘ્નો,
નિત્યં સ મંગલમલં લભતે જગત્યામ્ ॥ ૩૩ ॥**

ભાવાર્થ—સુકૃતથી ભાવિત છે ચિત્ત જેનું અને સૌભાગ્ય ભાગ્યયુક્ત એવો જે સારી બુદ્ધિવાળો મનુષ્ય ઉપર ખતાવેલ આ મંગલાષ્ટકને પ્રાતઃકાળમાં (પ્રભાતમાં) ભણે છે, તેના સર્વ વિઘ્નો દૂર થતાં જગત્માં અત્યંત મંગળને પામે છે. ॥ ૩૩ ॥

**તતો દેવાલયે યાયાત્કૃતનૈષેધિકીક્રિયઃ ।
ત્યજન્નાશાતનાઃ સર્વાસ્ત્રિઃ પ્રદક્ષિણયેજ્ઞિનમ્ ॥ ૩૪ ॥**

ભાવાર્થ—ત્યારપછી જ્ઞિનમંદિરે જવું ત્યાં નિસ્સહી કહી સઘળી આશાતના તથા જ્ઞિનેશ્વર ભગવાનને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દેવી. ॥ ૩૪ ॥

વિલાસહાસનિષ્ઠ્યૂતનિદ્રાકલહદુઃકથાઃ ।

જિનેદ્રભવને જહ્યાદાહારં ચ ચતુર્વિધમ્ ॥ ૩૫ ॥

ભાવાર્થ—જિનેદ્રભવન (દેરાસર) માં લોગવિલાસ, મસ્કરી, ચેષ્ટા, નાકાદિમાંથી મલ તથા મોઢામાંથી થુક કાઢવું, નિદ્રા, કલેશ, ખરાબ કથા અને ચાર પ્રકારનો આહાર કરવો, એ અને બીજી અનેક પ્રકારની આશાતનાઓ અવશ્ય તજવી. ॥ ૩૫ ॥

વિશેષાર્થ—દેવની જઘન્ય ૧૦—મધ્યમ ૪૦ અને ઉત્કૃષ્ટ ૮૪ આશાતનાઓ તજવા માટે શાસ્ત્રકાર મહારાજે કહેલ છે. તે વિશેષ પ્રકારે શ્રાદ્ધવિધિ, વવંદન ભાષ્ય આદિ ગ્રંથોમાં ખતાવેલ છે.

નમસ્તુભ્યં જગન્નાથેત્યાદિ સ્તુતિપદં વદન્ ।

ફલમક્ષતપૂર્ણં વા ઠૌકયેચ્છ્રીજિનાગ્રતઃ ॥ ૩૬ ॥

ભાવાર્થ—હે જગન્નાથ! આપને નમસ્કાર! ઇત્યાદિ સ્તુતિના શબ્દ કહેતાં કૃણ, અક્ષત (ચાખા) સોપારી વગેરે પ્રભુ આગળ મૂકવું. ॥ ૩૬ ॥

રિક્તપાણિર્ન પર્યેત રાજાનં દૈવતં ગુરુમ્ ।

નૈમિત્તિકં વિશેષેણ ફલેન ફલમાદિશેત્ ॥ ૩૭ ॥

ભાવાર્થ—રાજા, દેવ અને ગુરૂ તથા વિશેષે કરીને નિમત્તિયા પાસે દર્શનાર્થે વગેરે માટે ખાલી હાથે જવું નહિં, પરંતુ કંઈપણ કૃણ પ્રમુખ લઈને જવું; કારણકે કૃણવડે જ કૃણની પ્રાપ્તિ થાય છે. ॥૩૭॥

દક્ષિણવામાંગગતો નરનારીજનો જિનમ્ ।

વંદતેઽવગ્રહં મુક્ત્વા ષષ્ટિં નવ કરાન્ વિમોઃ ॥ ૩૮ ॥

ભાવાર્થ—પ્રભુની જમણી બાજુએ પુરૂષોએ અને ડાબી બાજુએ સ્ત્રીઓએ રહી ઉત્કૃષ્ટ ૬૦ હાથનો અને જઘન્ય ૯ હાથનો (અવગ્રહ) આંતરે રાખીને શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનને વંદન કરવું. ॥ ૩૮ ॥

તતઃ કૃતોત્તરાસંગઃ સ્થિત્વા સઘોગમુદ્રયા ।

તતો મધુરયા વાચા કુરુતે ચૈત્યવંદનમ્ ॥ ૩૯ ॥

ભાવાર્થ—ત્યારબાદ ઉત્તરાસંગ કરી સારી યોગમુદ્રાએ સ્થિર થઈ મધુર વાણીએ કરી જિનેશ્વર સમીપે પોતાની દષ્ટિ સ્થાપીને ચૈત્યવંદન કરવું ॥ ૩૯ ॥

અહીં યોગ મુદ્રા કોને કહેવી તે બતાવે છે.

उदरे कूर्परे न्यस्य कृत्वा कोशाकृती करौ ।

अन्योन्यांगुलिसंश्लेषाद्योगमुद्रा भवेदियम् ॥ ૪૦ ॥

ભાવાર્થ—પેટ ઉપર બે હાથની બે કોણીઓ રાખી, કમળના ડોડાના આકારવાળા બે હાથ કરી માંડે માંડે આંગળીઓ આંતરવાથી યોગમુદ્રા થાય છે. ॥ ૪૦ ॥

पश्चान्निजालयं गत्वा कुर्यात्प्राभातिकीं क्रियाम् ।

विदर्शीत मेहचिंતાं भोजनाच्छादनादिकाम् ॥ ૪૧ ॥

ભાવાર્થ—પછી જિનાલયથી પોતાને ઘેર જઈ સવારની ક્રિયા કરે અને ભોજન, વસ્ત્રાદિ ઘરની ચિંતા કરે ॥ ૪૧ ॥

आदिश्य स्वस्वकार्येषु बंधून् कर्मकरानपि ।

पुण्यशालां पुनर्यायादष्टभिर्धांगुलैर्युतः ॥ ૪૨ ॥

ભાવાર્થ—પોતાના બંધુ તથા નોકરોને પોતપોતાને જે જે કાર્ય કરવાના હોય તે તે તેઓને જણાવે અને આઠ પ્રકારની બુદ્ધિએ કરી ચુકત તે શ્રાવક ઉપાશ્રયે ધર્મ ગુરૂ પાસે જાય. ॥૪૨॥

शुश्रूषा श्रवणं चैव ग्रहणं धारणं तथा ।

ऊर्हार्पोहोर्ध्वविज्ञानं तत्त्वज्ञानं च धीगुणाः ॥ ૪૩ ॥

ભાવાર્થ—બુદ્ધિના આઠ ગુણો શાસ્ત્રમાં કહેલા છે તે આ પ્રમાણે છે, ૧ શુશ્રૂષા (શાસ્ત્ર સાંભળવાની ઇચ્છા), ૨ શાસ્ત્ર શ્રવણ કરવું, ૩ ગ્રહણ, ૪ મનમાં અવધારણ કરવું, ૫ ઉહ, ૬ અર્પોહ, ૭ અર્થવિજ્ઞાન અને ૮ તત્ત્વજ્ઞાન આ બુદ્ધિના આઠ ગુણો છે. ॥૪૩॥

શ્રુત્વા ધર્મ વિજ્ઞાનાતિ શ્રુત્વા ત્યજતિ દુર્મતિમ્ ।

શ્રુત્વા જ્ઞાનમવાપ્નોતિ શ્રુત્વા વૈરાગ્યમેતિ ચ ॥ ૪૪ ॥

ભાવાર્થ—શાસ્ત્ર શ્રવણ કરવાથી ધર્મ જાણી શકાય, કુબુદ્ધિ તથા શકાય, જ્ઞાનને પામી શકાય અને વૈરાગ્યને પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. ॥ ૪૪ ॥

પંચાંગપ્રણિપાતેન ગુરૂન્ સાધૂન્ પરાનપિ ।

ઉપવિશેષમસ્કૃત્ય ત્યજન્નાશાતનાં ગુરોઃ ॥ ૪૫ ॥

ભાવાર્થ—ગુરૂની આશાતના તજતા થકા પંચાંગ પ્રણામ વડે ગુરૂમહારાજ તથા બીજા મુનિવરોને વાંદી ગુરૂ સન્મુખ બેસવું. ॥ ૪૫ ॥

ઉત્તમાંગેન પાણિમ્યાં જાનુમ્યાં ચ મુવસ્તલમ્ ।

વિધિના સ્પૃશતઃ સમ્યક્ પંચાંગપ્રણતિર્ભવેત્ ॥ ૪૬ ॥

ભાવાર્થ—મસ્તક, બે હાથ, અને બે ઠીંચણા વડે ભૂલિ-તલને વિધિથી પુંજ સ્પર્શવાથી પંચાંગ પ્રણામ કર્યો કહેવાય. ॥ ૪૬ ॥

પર્યસ્તિકાં ન બધ્નીયાત્ ન ચ પાદૌ પ્રસારયેત્ ।

પાદોપરિ પદં નૈવ દોર્મૂલં ન પ્રદર્શયેત્ ॥ ૪૭ ॥

ભાવાર્થ—પલાંઠી ન બાંધવી, પગ લાંબા પહોળા ન કરવા, પગ ઉપર પગ નહિ ચડાવવા અને બગલ ન દેખાડવી ॥ ૪૭ ॥

ન પૃષ્ઠે ન પુરો નાપિ પાર્શ્વયોરુભયોરપિ ।

સ્થેયાન્નાલાપયેદન્યમાગતં પૂર્વમાત્મનઃ ॥ ૪૮ ॥

ભાવાર્થ—જ્યાં ગુરૂમહારાજ બેઠા હોય તેમની પુંઠે કે તદન પાસે તેમજ અંને પડબે બેસવું, ઉભા રહેવું કે ચાલવું નહીં, તેમજ પોતાથી પ્રથમ આવેલ મનુષ્ય સાથે વાત પણ કરવી નહીં ॥ ૪૮ ॥

સુધીર્ગુરુમુખન્યસ્તદાપિરેકાગ્રમાનસઃ ।

શૃણુયાદ્ધર્મશાસ્ત્રાણિ ભાવભેદવિચક્ષણઃ ॥ ૪૯ ॥

ભાવાર્થ—નિશ્ચય અને વ્યવહારાદિશાસ્ત્રના ભાવ ભેદને જાણવામાં કુશલ એવા બુદ્ધિમાન પુરૂષે ગુરૂમહારાજ સન્મુખ દષ્ટિ સ્થાપી એકાગ્ર મનવડે ધર્મશાસ્ત્રો સાંભળવા. ॥ ૪૯ ॥

અપાકુર્યાત્સ્વસદેહાન્ જાતે વ્યાખ્યાન્નયો સુધીઃ ।

ગુર્વહૃદ્ગુણગાતૃભ્યો દદ્યાદાનં નિજોચિતમ્ ॥ ૫૦ ॥

ભાવાર્થ—સુષુપ્તિવાળા મનુષ્યે વ્યાખ્યાન વખત પૂર્ણ થયે છે તે સ્વસંદેહ ટાળવા અને પછી દેવશુરના શુભુગાન કરનાર ભોજ-
કાદિને યોગ્યદાન દેવું. ॥ ૫૦ ॥

અકૃતાવશ્યકો દત્તે ગુરુણાં વંદનાનિ ચ ।

પ્રત્યાખ્યાનં યથાશક્ત્યા વિદધ્યાદ્વિરતિપ્રિયઃ ॥૫૧॥

ભાવાર્થ—જેણે પ્રતિક્રમણ કર્યું ન હોય તે પણ કે જે વિરતિ-
પ્રિય છે, (વ્રત નિયમ કરવા ઉપર પ્રેમી છે.) તે શુર મહારાજને
વંદન કરે અને યથાશક્તિ વ્રત પચ્ચખખાણ કરે. ॥ ૫૧ ॥

તિર્યગ્યોનિષુ જાયંતેઽવિરતા દાનિનોઽપિ હિ ।

ગજાશ્વાદિભવે ભોગાન્ શુંજાના બંધનાન્વિતાન્ ॥ ૫૨ ॥

ભાવાર્થ—જે દાન આપનાર દાતા હોવા છતાં જે વ્રત, પચ્ચ-
ખખાણ નિયમ વગરના (અવિરતિ) હોય તે તે તીર્યગ્યોનિમાં
ઉત્પન્ન થાય છે, અને હાથીઘોડાદિના ભવમાં બંધનાદિક સહિત ભોગ
ભોગવે છે. ॥ ૫૨ ॥

ન દાતા નરકં યાતિ ન તિર્યગ્ વિરતો ભવેત્ ।

દયાલુર્નાયુષા હીનઃ સત્યવક્તા ન દુઃસ્વરઃ ॥ ૫૩ ॥

ભાવાર્થ—દાની (દાતાર) પુરૂષ નરકમાં જતો નથી, વિરતિ-
વાળો (વ્રત નિયમનું પાલન કરનાર) તીર્યગ્યપણું પામતો નથી,
દયાળુ પુરૂષ હીન (ઓછા) આયુષ્યવાળો થતો નથી અને સત્યવ-
ક્તા-નિરંતર સત્ય (પ્રિય-પચ્ચવાળું) બોલનાર દુઃસ્વર થતો
નથી. ॥ ૫૩ ॥

અંધકર્તા મહાશય હવે તપનો મહિમા જણાવે છે.

તપઃ સર્વાન્નસારંગવશીકરણવાગુરા ।

ઋષાયતાપમૃદ્વીકા કર્માર્જીર્ણહરીતકી ॥ ૫૪ ॥

ભાવાર્થ—તપ—એ સર્વ ઇદ્રિયોંરૂપી હરણોને વશ કરવામાં ભારે ભજન સમાન છે, કષાયરૂપ તાપને શાંત કરવા દ્રાક્ષતુલ્ય છે; તેમજ કર્મરૂપી અશુભ રોગ ટાળવા હરડે સમાન છે. ॥ ૫૪ ॥

यद् दूरं यद् दुराराध्यं दुर्लभं यत्सुरैरपि ।

तत्सर्वं तपसा साध्यं तपो हि दुरतिक्रमम् ॥ ૫૫ ॥

ભાવાર્થ—જે કંઈ દૂર હોય, જે દુઃખે કરીને આરાધી શકાય તેવું હોય અને જે દેવતાઓને પણ દુર્લભ હોય તે સર્વ તપવડે સાધી શકાય છે. તપ એવી અબળ ચીજ છે કે તેનું કોઈ ઉલ્લંઘન કરી શકે તેવું નથી. એટલે કે તેનો પ્રભાવ અલૌકિક અને અચિંત્ય છે. ॥ ૫૫ ॥

चतुष्पथमथो यायात्कृतधर्मविधिः सुधीः ।

कुर्यादर्थाज्जनोपायं व्यवसायं निजं निजम् ॥ ૫૬ ॥

ભાવાર્થ—ઉપર પ્રમાણે ધર્મવિધિ કરીને સારી ખુદ્ધિ વાળો પુરૂષ બબરમાં ભય અને દ્રવ્ય ઉપાર્જન થાય તેવો પોતાપોતાનો ઉચિત વ્યવસાય વેપાર કરે. ॥ ૫૬ ॥

सुहृदामुपकाराय बंधूनामुदयाय च ।

अर्ज्यते विभवः सद्भिः स्वोदरं को विभर्त्ति न ॥ ૫૭ ॥

ભાવાર્થ—મિત્રોના ઉપકાર માટે અને સ્વજન બંધુઓના ઉદ્ધય માટે ઉત્તમ પુરૂષો અર્થ (પૈસા) મેળવે છે, પરંતુ પોતાના ઉદરનું પોષણ કોણુ નથી કરતું. ? ॥ ૫૭ ॥

व्यवसायभवा वृत्तिरुत्कृष्टा मध्यमा कृषिः ।

जघन्या भुवि सेवा तु भिक्षा स्यादधमाधमा ॥ ૫૮ ॥

ભાવાર્થ—વેપારથી ચલાવવામાં આવતી આશુવિકા ઉત્તમ, ખેતીથી મધ્યમ, પારકી સેવા—નોકરી કરી ચલાવવામાં આવે તે જઘન્ય અને ભીક્ષાથી આશુવિકા ચલાવવામાં આવે તે અધમાધમ છે. ॥ ૫૮ ॥

વ્યવસાયમતો નીચં ન કુર્યાન્નાપિ કારયેત્ ।

પુણ્યાનુસારિણી સંપન્ન પાપાદ્વર્ધ્વતે ક્વચિત્ ॥૫૬ ॥

ભાવાર્થ—ઉપરના હેતુથી કદાપિ નીચ વેપાર કરવો નહીં અને કરાવવો પણ નહિ, કારણ કે પુણ્યવડે પ્રાપ્ત થનારી લક્ષ્મી પાપથી કોઈ વખત વધતી જ નથી. ॥ ૫૬ ॥

બહારંભં મહાપાપં યદ્ભવેજ્જનગર્હિતમ્ ।

ઈદામુત્ર વિરુદ્ધં યત્તત્કર્મ ન સમાચરેત્ ॥ ૬૦ ॥

ભાવાર્થ—ઘણા આરંભવાળા, મહા પાપવાળા, લોકોમા નિદ નીચ અને આલોક તથા પરલોક વિરુદ્ધ હોય એવા કાર્ય પાપ-ભીરુ પુરુષ આચરે નહિ. ॥ ૬૦ ॥

લોહકારચર્મકારમઘકૃતૈલિકાદિભિઃ ।

સત્યપ્યર્થાગમે કામં વ્યવસાયં પરિત્યજેત્ ॥ ૬૧ ॥

ભાવાર્થ—ગમે તેટલા (પુષ્કળ) દ્રવ્યની પ્રાપ્તિ થતી હોય છતાં પણ લોહાર, મોચી, ચમાર, દારૂ બનાવનાર, ઘાંચી અને વિશેષ કરીને વાઘરી, મચ્છીમાર વગેરે સાથે વ્યવસાય કે વેપાર કરવો નહિ. ॥ ૬૧ ॥

एवं चरन् प्रथमयामविधिं समग्रं,

શ્રાદ્ધો વિશુદ્ધહૃદયો નયરાજમાનમ્ (નઃ) ।

વિજ્ઞાનમાનજનરંજનસાવધાનો,

જન્મદ્વયં વિરચયેત્સફલં સ્વકીયમ્ ॥ ૬૨ ॥

ભાવાર્થ—એવી રીતે પ્રથમ પ્રહર સંબંધી સમગ્ર કર્તવ્ય આચરતો વિશુદ્ધ હૃદયવાળો, ન્યાય-નીતિથી સુંદર દેખાતો, વિજ્ઞાન, માન પ્રતિષ્ઠા તથા જનપ્રિયતા મેળવવામાં સદા સાવધાન એવો શ્રાવક પોતાના આ ભવ અને પરભવ સફળ કરે.

ઈતિ પ્રથમ પ્રહર પ્રથમ વર્ગ સમાપ્ત.

वर्ग २ ज्ञे.

दिवसना भीज पडारे करवा योग्य श्रावकनी करणी.

अथ स्वमंदिरं यायाद् द्वितीये प्रहरे सुधीः ।

निर्जंतुभ्रुवि पूर्वाशाभिमुखः स्नानमाचरेत् ॥ १ ॥

भावाथ—पधी सुश श्रावके भीजे पडारे पोताना मंदिरे
जवुं अने त्यां जव जंतु वगरनी भूमिजे पूर्व दिशालिमुख जेशीने
शरीर शुद्धि भाटे स्नान करवुं. ॥ १ ॥

सप्रणालं चतुःपट्टं स्नानार्थं कारयेद्वरम् ।

तदुद्धृते जले यस्माजंतुवाधा न जायते ॥ २ ॥

भावाथ—स्नान करवा भाटे नाण सहित जेक श्रेष्ठ ज्ञानेठ
कराववे के जेथी ते नाण द्वारा नीकणेसा जणमां जंतुजोनी
विराधना न थाय. ॥ २ ॥

रजस्वलास्त्रीमलिनस्पर्शे जाते च सूतके ।

मृतस्वजनकार्ये च सर्वांगस्नानमाचरेत् ॥ ३ ॥

भावाथ—रजस्वला स्त्री के कोठ मलिन वस्तुनो स्पर्श थयो
डोय, सूतक डोय अथवा स्वजनोमां मरुण नीपण्युं डोय, तेवा प्रसंगे
सर्वांगे (आभा शरीरे) स्नान करवुं. ॥ ३ ॥

अन्यथोत्तमांगवर्जं वपुः प्रक्षालयेत्परम् ।

कवोष्णो नान्यपयसा देवपूजाकृते कृती ॥ ४ ॥

ભાવાર્થ—સિવાય મુજ પુરૂષે દેવપૂજા નિમિત્તે રહેજ
ગરમ અને થોડા જળવડે મસ્તક વર્ણને આફીના શરીરે સ્નાન કર-
વું. ॥ ૪ ॥

ચંદ્રાદિત્યકરસ્પર્શાત્પવિત્રં જાયતે જગત્ ।

તદાધારં શિરો નિત્યં પવિત્રં યોગિનો વિદુઃ ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ—ચંદ્ર, સૂર્યના કિરણુ-સ્પર્શથી જગત્ પવિત્ર થાય
છે, તેા તેનાઆધારે રહેલ શિરને યોગીજનો સદા પવિત્ર સમજે છે.
॥ ૫ ॥

દયાસારાઃ સદાચારાસ્તે સર્વે ધર્મહેતવે ।

શિરઃ પ્રજ્ઞાલનાન્નિત્યં તજ્જીવોપદ્રવો ભવેત્ ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ—ધર્મ નિમિત્તે જે સર્વ સદાચાર સેવાય છે
તે દયાપ્રધાન હોય છે, તેથી જ દરરોજ શિર પ્રજ્ઞાલન (મસ્તકના
ધોવા) થી તેમાં રહેલ જીવોને ઉપદ્રવ આધા ઉત્પન્ન થાય છે. ॥ ૬ ॥

નાપવિત્રં ભવેચ્છીર્ષં નિત્યં વસ્ત્રેણ વેષ્ટિતમ્ ।

અપ્યાત્મનઃ સ્થિતેઃ શશ્વન્નિર્મલદ્યુતિધારિણઃ ॥ ૭ ॥

ભાવાર્થ—ચળી નિરંતર વસ્ત્રવડે વેષ્ટિત (ઢાંકેલ) હોવાથી મ
સ્તક પવિત્ર જ છે. તેમજ નિર્મળ જ્યોતિવાળા આત્માની પણ ત્યાં
વિશેષ સ્થિતિ હોવાથી તેમાં અપવિત્રતા ન હોય. ॥ ૭ ॥

સ્નાને યેડતિજલોત્સર્ગાદ્ ઘ્નંતિ જંતૂન્ બહિર્મુખાઃ ।

મલિનીકુવેને જીવં શોધયંતો વપુર્હિતે ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થ—સ્નાનમાં જેઓ જોડ્યે તે કરતાં વધારે જળ વા-
પરીને જંતુઓનો નાશ કરે છે, તે અજ્ઞનો પોતાના શરીરને શુદ્ધ
બનાવતાં આત્માને મલિન બનાવે છે. ॥ ૮ ॥

વિહાય પોતિકં વસ્ત્રં પરિધાય જિનં સ્મરન્ ।

યાવજ્જલાદ્રૌં ચરણૌ તાવત્ત્રૈવ તિષ્ઠતિ ॥ ૯ ॥

ભાવાર્થ—પછી ન્હાતાં પહેરેલ પોતીયું તણ, ધીનું વસ્ત્ર પહેરી, ન્યાંસુધી પગ લીના હોય, ત્યાંસુધી જિન લગવંતનું સ્મરણ કરતાં ત્યાંજ ઉભા રહેવું. ॥ ૯ ॥

અન્યથા મલસંસ્પેષાદપાવિત્ર્યં પુનઃ પદોઃ ।

તલ્લગ્નજીવઘાતેન ભવેદ્વા પાતકં મહત્ ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ—નહિ તો મલસ્પર્શ થતાં પુનઃ પગ અપવિત્ર થાય, એટલું જ નહિ પણ તે મગમાં રહેલા જીવોનો ઘાત થતાં મોટું પાપ લાગે. ॥ ૧૦ ॥

ગૃહચૈત્યાંતિકં ગત્વા ભૂમિસંમાર્જનાદનુ ।

પરિઘાયાર્ચાવહ્ન્યાણિ મુખકોશં દધાત્યથ ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થ—ત્યાર બાદ ગૃહચૈત્ય આગળ જઈ, ભૂમિની શુદ્ધિ કર્યા બાદ પૂજના વસ્ત્ર પહેરીને મુખકોશ આઠવડો બાંધવો. ॥ ૧૧ ॥

મનોવાકાયવસ્ત્રેષુ ભૂપૂજોપસ્કરસ્થિતૌ ।

શુદ્ધિઃ સપ્તવિધા કાર્યા દેવતાપૂજનચણે ॥ ૧૨ ॥

ભાવાર્થ—દેવપૂજ વખતે મન, વચન, કાયા, વસ્ત્ર, ભૂમિ, પૂજના ઉપકરણ અને પવિત્રશુદ્ધતા એમ સાત પ્રકારે શુદ્ધિ સાચવવાની છે. ॥ ૧૨ ॥

પુમાન્ પરિદધેન્ન સ્ત્રીવસ્ત્રં પૂજાવિધૌ ક્વચિત્ ।

ન નારી નરવસ્ત્રં તુ કામરાગાવિવર્દનમ્ ॥ ૧૩ ॥

ભાવાર્થ—પુરૂષે પૂજ વખતે કોઈવાર પણ સ્ત્રીનાં વસ્ત્રો ન પહેરવાં અને સ્ત્રીએ પુરૂષનાં વસ્ત્ર ન પહેરવાં. કારણ કે તેમ કરવાથી કામરાગ વૃદ્ધિ પામે છે. ॥ ૧૩ ॥

મૃંગારાનીતનીરેણ સંસ્નાપ્યાંગં જિનેશિતુઃ ।

સ્ત્રીકૃત્ય સુવસ્ત્રેણ પૂજાં કુર્યાત્તત્તોષ્ટઘા ॥ ૧૪ ॥

ભાવાર્થ—પછી સુંદર અને સ્વચ્છ કપડામાં લાવેલ જળથી

ભગવંતના અંગે અભિષેક કરીને સારા કોમળ વસ્ત્રથી અંગલુહણા કરીને અષ્ટ પ્રકારે નીચે પ્રમાણે પ્રભુની પૂજા કરવી. ॥ ૧૪ ॥

॥ શ્રી પૂજાષ્ટકમ્—

નીચેનું પૂજા ષષ્ટક અષ્ટ પ્રકારી પૂજા પ્રસંગે બોલાય છે.

(૧) ચંદનપૂજા—

સચ્ચંદનેન ઘનસારવિમિશ્રિતેન
કસ્તૂરિકાદ્રવયુતેન મનોહરેણ ।
રાગાદિદોષરહિતં મહિતં સુરેંદ્રૈઃ
શ્રીમજ્જિનં ત્રિજગતીપતિમર્ચયામિ ॥ ૧૫ ॥

૧ ચંદનપૂજા—ઘનસાર ભોળવેલા અને (કેશર) કસ્તુરીના દ્રવ (રસ) યુક્ત મનોહર ચંદનથી, રાગાદિ દોષરહિત અને દેવેન્દ્રોથી પૂજિત એવા ત્રિજગતપતિ જિનેશ્વરની હું પૂજા કરું છું. ॥ ૧૫ ॥

(૨) પૂષ્પપૂજા—

જાતીજપાલકુલચંપકપાટલાદૈ—
મંદારકુંદશતપત્રવરારવિદૈઃ ।
સંસારનાશકરણં કરુણાપ્રધાનં
પુષ્પૈઃ પરૈરપિ જિનેંદ્રમહં યજામિ ॥ ૧૬ ॥

૨ પુષ્પપૂજા—બીજ, જાપાકુસુમ, (બુદ્ધ) બકુલ, ચંપક, પાટલાદિ પુષ્પોવડે તેમજ કંદપવૃક્ષ, કુંદ, શતપત્ર, કમળો તેમજ બીજાં સુંદર પુષ્પોથી, સંસાર નાશના કારણરૂપ અને કરુણા પ્રધાન એવા જિનેંદ્રદેવની હું અર્ચા કરું છું. ॥ ૧૬ ॥

(૩) ધૂપપૂજા—

કૃષ્ણાગુરુપ્રરચિતં સિતયા સમેતં
કર્પૂરપૂરસહિતં વિહિતં સુયત્નાદ્ ।

ધૂપં જિનેંદ્રપુરતો ગુરુતોષતોઽહં

મક્ત્યોત્તિપામિ નિજદુષ્કૃતનાશનાય ॥ ૧૭ ॥

૩ ધૂપપૂજા—કૃષ્ણાગુરુ, શર્કરા અને પુષ્કળ કપૂરસહિત ચંદન પૂર્વક તૈયાર કરેલ એવા ધૂપને મારા પોતાના દુષ્કૃતનો નાશ કરવા ભગવંતની આગળ હું ભારે આનંદ અને ભક્તિપૂર્વક ઉખેલું છું. ॥૧૭॥

(૪) અક્ષતપૂજા—

જ્ઞાનં ચ દર્શનમથો ચરણં વિચિત્ય

પુંજત્રયં ચ પુરતઃ પ્રવિધાય મક્ત્યા ।

ચોક્ષાક્ષતૈશ્ચ કરચૈરપરૈરપીહ

શ્રીમંતમાદિપુરુષં જિનમર્ચયામિ ॥ ૧૮ ॥

૪ અક્ષતપૂજા—જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રનું ચિતવન કરતાં ઉચ્ચ અક્ષત—તંદુલવડે ભક્તિથી ભગવંતની સમક્ષ ત્રણ પુંજ (ઠગલી) કરીને તેમજ અન્ય સાધનવડે પણ હું શ્રીમાન્ આદિપુરુષ જિનેંદ્ર ભગવાનને પૂજું છું. ॥ ૧૮ ॥

(૫) ફલપૂજા—

સન્ધાલિકેરપનસામલવીજપૂર—

જંબીરપૂગસહકારમુલૈઃ ફલૈસ્તૈઃ ।

સ્વર્ગાદ્યનલ્પફલદં પ્રમદપ્રમોદા—

દેવાધિદેવમસમપ્રશમં મહામિ ॥ ૧૯ ॥

૫ ફળપૂજા—ઉત્તમ નાળીયેર, પનસ, આમળાં, બીજેરાં, જંબીર, સોપારી અને આમ્રફળ વિગેરે ઉત્તમ ફળોવડે અસાધારણ શાંતિવાળા અને સ્વર્ગાદિ અગણિત ફળ આપનાર એવા દેવાધિ-દેવની પરમ આનંદથી હું પૂજા કરું છું. ॥ ૧૯ ॥

(૬) નૈવેદ્યપૂજા—

સન્મોદકૈર્વટકમંડકશાલિદાલિ—

મુલ્યૈરસંખ્યૈરસશાલિમિરત્તમોજ્યૈઃ ।

ત્રુત્તૃદવ્યથાવિરહિતં સ્વહિતાય નિત્યં
તીર્થાધિરાજમહમાદરતો યજામિ ॥ ૨૦ ॥

૬ નૈવેદ્યપૂજા—શ્રેષ્ઠ મોદક, વડાં. માંડા (માલપુવા) ભાત, દાળ પ્રમુખ અસાધારણ રસયુક્ત એવા લોજનવડે ક્ષુધા તૃપાની બાધા રહિત એવા તીર્થાધિરાજને હું સદા આદરભાવથી આત્મ-કલ્યાણને માટે પૂજુ છું. ॥ ૨૦ ॥

(૭) દીપપૂજા—

વિધ્વસ્તપાપપટલસ્ય સદોદિતસ્ય
વિશ્વાલોકનકલાકલિતસ્ય મક્ત્યા ।
ઉદ્યોતયામિ પુરતો જિનનાયકસ્ય
દીપં તમઃપ્રશમનાય શમામ્બુરાશેઃ ॥ ૨૧ ॥

૭ દીપપૂજા—પાપ પડલનો જેમણે ધ્વંસ કર્યો છે, આખા વિશ્વને (લોકલોકને) અવલોકન કરવાની જ્ઞાનકળા (કેવળજ્ઞાન) યુક્ત, અને સદા ઉદયમાન તથા પ્રશમના સમુદ્ર એવા શ્રી જિન-નાયકની આગળ મારા અજ્ઞાન તિમિરનો નાશ કરવા માટે ભક્તિથી દીપકને પ્રગટ કરું છું. ॥ ૨૧ ॥

(૮) જલપૂજા—

તીર્થોદકૈર્ધૃતમલૈરમલસ્વભાવં
શશ્વન્નદીનદસરોવરસાગરોત્યૈઃ
દુર્વારમારમદમોહમહાહિતાર્ચ્ય
સંસારતાપશમનાય જિનં યજામિ ॥ ૨૨ ॥

૮ જલપૂજા—(ગંગાદિક) શાશ્વતી નદી, નદ, દ્રહ, સરો-વર, અને સમુદ્ર વિગેરેના નિર્મળ તીર્થજળથી, નિરંતર નિર્મળ સ્વભાવવાળા, તથા દુવાર કામ, મદ, મોહરૂપ મહાસર્પેને ધ્વસ્ત કરવામાં ગરૂડ સમાન એવા શ્રી અરિહંતદેવની હું સંસાર-તાપને શમાવવા માટે પૂજુ કરું છું. ॥ ૨૨ ॥

પૂજાદકસ્તુતિમિમામસમામધીત્ય
 યોજ્નેન ચારુવિધિના વિતનોતિ પૂજામ્ ।
 મુક્ત્વા નરામરસુખાન્યવિહંડિતાનિ
 ઘન્યઃ સુવાસમચિરાદ્ભવતે શિવેઽપિ ॥ ૨૩ ॥

। इति पूजादकम् ।

ભાવાર્થ—એ પ્રમાણે અસાધારણ પૂજા—અદકની આ સ્તુતિ બાલતાં જે ભવ્યાત્મા આ રીતે સુંદર વિધિથી પ્રભુની પૂજા કરે છે, તે ભાવ્યશાળી દેવ—મનુષ્યના અખંડિત સુખો અનુભવી અલ્પ કાળમાં મોક્ષ સુખને પણ પામે છે. ॥ ૨૩ ॥

धरद्वेरासर अथवा लडित चैत्यनुं स्थान
 અને તેમાં પૂજા વિધિ.

शुचिप्रदेशे निःशन्ये कुर्याद्देवालयं सुधीः ।
 सौधे यातां वामभागे सार्द्धहस्तोच्चभूमिके ॥ २४ ॥

ભાવાર્થ—સુજ શ્રાવકે પોતાના ઘરમાં જતાં ડાબી બાજુએ પવિત્ર અને શલ્ય રહિત દોઢ હાથ ઉંચી ભૂમિપર દેવગૃહ (દેવાલય) કરાવવું. ॥ ૨૪ ॥

पूर्वाशाभिमुखोऽर्चाकृदुत्तराभिमुखोऽथवा ।
 विदिग्भिः सह नियतं दक्षिणां वर्जयेद्दिशाम् ॥ २५ ॥

ભાવાર્થ—વળી પૂર્વાભિમુખ અથવા ઉત્તરાભિમુખ રહી પૂજા કરવી અને પૂજા કરનારે વિદિશાઓ સાથે દક્ષિણ દિશા અવશ્ય વર્જવી (તે વિદિશામાં ઉભા ન રહેવું.) ॥ ૨૫ ॥

पूर्वस्यां लभ्यते लक्ष्मीरग्नौ संतापसंभवः ।
 दक्षिणस्यां भवेन्मृत्युर्नैर्ऋते स्यादुपद्रवः ॥ २६ ॥

ભાવાર્થ—પૂર્વાભિમુખ થઈને પૂજા કરતાં લક્ષ્મીનો લાભ થાય. અગ્નિખુણે રહેતાં સંતાપ થાય, દક્ષિણ દિશા સન્મુખ રહેતાં મૃત્યુ થાય અને નૈર્ઋતિ ખુણે સન્મુખ પૂજા કરતાં ઉપદ્રવ થાય. ॥૨૬॥

પશ્ચિમાયાં પુત્રદુઃખં વાયવ્યાં સ્યાદસંતતિઃ ।

ઉત્તરસ્યાં મહાલાભ ઈશાન્યાં ધર્મવાસના ॥ ૨૭ ॥

ભાવાર્થ—પશ્ચિમ દિશાએ પુત્ર દુઃખ, વાયવ્ય ખુણે સંતાન ન થાય, ઉત્તર દિશાએ મહાલાભ અને ઇશાન ખુણા સન્મુખ ઉભા રહી પૂજા કરતાં ધર્મવાસના જાગે. ॥ ૨૭ ॥

અંધિજાનુકરાંસેષુ મસ્તકે ચ યથાક્રમમ્ ।

વિધેયા પ્રથમં પૂજા જિનેંદ્રસ્ય વિવેકિભિઃ ॥ ૨૮ ॥

ભાવાર્થ—વિવેકી પુરૂષોએ પ્રથમ ભગવંતના ચરણે, પછી જાનુ (ઢાંચણ) પર, પછી હાથે, પછી ખલે અને પછી મસ્તકે એમ અનુક્રમે પૂજા કરવી. ॥ ૨૮ ॥

સચ્ચંદનં સકારમીરં વિનાર્ચા ન વિરચ્યતે ।

લલાટે કંઠે હૃદયે જઠરે તિલકં પુનઃ ॥ ૨૯ ॥

ભાવાર્થ—પછી લલાટે, કંઠે, હૃદયે અને જઠરપર તિલક કરવા. આ પૂજા (તિલક) કેશર સહિત ઉત્તમ ચંદન વગર થઈ શકે નહિ. ॥ ૨૯ ॥

પ્રભાતે શુદ્ધવાસેન મધ્યાહ્ને કુસુમેસ્તથા ।

સંધ્યાયાં ધૂપદીપાભ્યાં વિધેયાર્ચા મનીષિભિઃ ॥ ૩૦ ॥

ભાવાર્થ—પ્રભાતે શુદ્ધ વાસણેપથી, મધ્યાહ્ને પુષ્પોથી અને સાંજે ધૂપ-દીપથી સુજ્ઞોએ જિનેન્દ્રવરની પૂજા કરવી. ॥ ૩૦ ॥

નૈકપુષ્પં દ્વિધા કુર્યાન્ન ચ્છિંદ્યાત્કલિકામપિ ।

પત્રપંકજભેદેન હત્યાવત્પાતકં ભવેત્ ॥ ૩૧ ॥

ભાવાર્થ—એક પુષ્પના બે ભાગ (કટકા) ન કરવા, તેમ કલિક (કળી) ને છેદવી (તોડવી) નહિ. પત્રને કે પુષ્પને લેદવા-છેદવાથી હત્યા સમાન પાતક લાગે. ॥ ૩૧ ॥

હસ્તાત્પ્રસ્થલિતં પુષ્પં લગ્નં પાદેઽથવા ધ્રુવિ ।

શીર્ષોપરિગતં યચ્ચ વત્પૂજાહર્ન કહિર્ચત્ ॥ ૩૨ ॥

ભાવાર્થ—હાથથી પડી ગયેલ, પગે અડેલ અથવા જમીન-
પર પડેલ તેમજ મસ્તકે રહેલ જે પુષ્પ હોય, તે કદાપિ પૂજા યોગ્ય
ગણાતું નથી. પૂજામાં લેવું નહીં ॥ ૩૨ ॥

સ્પૃષ્ઠં નીચજનૈર્દષ્ટં કીટૈઃ કુવસનૈર્ઘૃતમ્ ।

નિર્ગધ્મુગ્રગંધં ચ તસ્યાજ્યં કુસુમં સમમ્ ॥ ૩૩ ॥

ભાવાર્થ—નીચ જનો જેને અડ્યા હોય, કીટ-જંતુઓથી
જે ખવાયેલ હોય, ખરાબ વસ્ત્રમાં ધારણ કરેલ હોય, ગંધરહિત હોય
અથવા જેમાં ઉચ્ચ ગંધ હોય, તેવા સર્વ પુષ્પોનો પ્રભુપૂજામાં ત્યાગ
કરવો. ॥ ૩૩ ॥

વામાંગે ધૂપદાહઃ સ્યાદ્ બ્રીજપૂરં તુ સન્મુખમ્ ।

હસ્તે દયાજ્જિનેદ્રસ્ય નાગવલ્લીદલં ફલમ્ ॥ ૩૪ ॥

ભાવાર્થ—લગવંતની ડાબી આગુએ ધૂપ ઉખેવવો અને
બીજોડું (કે જળકુંડ) સન્મુખ મૂકાય. તેમજ નાગરવેલતું પાન
કે અન્ય ફળ પ્રભુના હાથમાં મૂકાય. ॥ ૩૪ ॥

સ્નાત્રૈશ્વંદનદીપધૂપકુસુમૈર્નૈવેદ્યનરિધ્વજૈ-

ર્વાસૈરત્તપૂગપત્રસહિતૈઃ સત્કોશવૃદ્ધ્યા ફલૈઃ ।

વાદિત્રધ્વનિગીતનૃત્યનુતિભિશ્ચત્રૈર્વરંશ્ચામરૈ-

ર્ભૂષાભિશ્ચ કિલૈકવિંશતિવિધા પૂજા ભવેદર્હતઃ ॥ ૩૫ ॥

ભાવાર્થ—સ્નાત્ર અભિષેક, ચંદન, દીપક, ધૂપ, પુષ્પ, નૈવેદ્ય,
જળ, ધ્વજ, વાસકોષ, અક્ષત, પૂગફળ, (સોપારી) પત્ર-નાગરવેલના
પાન-સત્કોશની વૃદ્ધિ (દેવ દ્રવ્યની વૃદ્ધિ કરવી) શેકડનાણું,
ફળ, વાદિત્ર-ધ્વનિ, ગીત, નૃત્ય, સ્તુતિ, ઉત્તમ છત્ર, ચામર
અને આભૂષણ એમ એકવીંશ પ્રકારે પણ અરિહંતની પૂજા થઈ
શકે છે. ॥ ૩૫ ॥

इत्येकविंशतिविधां रचयंति पूजां

अन्यः सुपूर्वदिबसेजपि च तीर्थयोगे ।

पूर्वोक्तचारुविधिनाष्टविधां च नित्यं ।

यद्यद्वरं तदिह भाववशेन योज्यम् ॥ ૩૬ ॥

ભાવાર્થ—એ પ્રમાણે પૂર્વોક્ત સુંદર વિધિથી ભવ્યજનો સુપર્વના દિવસે અથવા તીર્થયાત્રામાં એકવીશ પ્રકારની પૂજા રચે, તેમજ અષ્ટપ્રકારની પૂજા પ્રતિદિન કરે. વળી ભાવ સહિત જે જે સાડે હોય તે તે ખનાવી પ્રભુ ભક્તિ કરે ॥ ૩૬ ॥

ग्रामचैत्यं ततो यायाद्विशेषाद्धर्मलिप्सया ।

त्यजन्नशुचिमध्वानं धૌતવસ્ત્રેણ શોભિતઃ ॥ ૩૭ ॥

પછી વિશેષપણે ધર્મનો લાભ મેળવવાની ઇચ્છાથી પવિત્ર વસ્ત્ર પહેરી શ્રાવક અશુચિ માર્ગનો ત્યાગ કરતાં ગામના જિનમંદિરે જાય. ॥ ૩૭ ॥

यास्यामीति हृदि ध्यायंश्चतुर्थफलमश्नुते ।

उत्थितो लभते षष्ठं त्वष्टमं पथि च ब्रजन् ॥ ૩૮ ॥

હું જિનમંદિરે જઈશ, એમ હૃદયમાં ચિંતવતાં શ્રાવક એક ઉપવાસનું ફળ પામે છે. ઉઠતાં છઠું (એ ઉપવાસ) અને માર્ગે ચાલતાં તે અઠ્ઠમનું ફળ પામે છે. ॥ ૩૮ ॥

दृष्टे चैत्येऽथ दशमं द्वारे द्वादशमं लभेत् ।

मध्ये पक्षोपवासस्य मासस्य स्याज्जिनार्चने ॥ ૩૯ ॥

જિનમંદિર દષ્ટિએ પડતાં તે પાંચ ઉપવાસનું ફળ પામે, દ્વારમાં પ્રવેશ કરતાં છ ઉપવાસનું, મધ્યમાં આવતાં પંદર ઉપવાસનું અને જિનપૂજા કરતાં શ્રાવક માસોપવાસનું ફળ મેળવે છે. ॥ ૩૯ ॥

तिस्रो नैवेધिकीः कृत्वा चैत्यांतः प्रविशेत्सुधीः ।

चैत्यचिंतां विधायाथ पूजयेच्छ्रीजिनं मुदा ॥ ૪૦ ॥

સુગ શ્રાવક ત્રણ નિસ્સહિ કહીને ચૈત્યમાં પ્રવેશ કરે. પછી ચૈત્ય સંબંધી વ્યવસ્થા કરીને તે લકિત પૂર્વક શ્રી જિનેંદ્રની પૂજા કરે. ॥ ૪૦ ॥

વિશેષાર્થ—દેરાસરનાં બહારનાં પગથીઆં આગળ આવતાં પ્રથમ નિસ્સહીનો ઉચ્ચાર કરવો એટલે પોતે સંસાર સંબંધી સર્વ કાર્યોનો ત્યાગ કર્યો છે એમ ચિંતવવું. પછી દેરાસરના મકાનમાં પેસતાં ત્યાંની આશાતના જોવામાં આવે તે દૂર કરવી અથવા લક્ષ્યામણ કરવી, પછી મંડપમાં પ્રવેશ કરતાં પીછ વાર નિસ્સહી કહેવી એટલે હવે પોતાને દેરાસર સંબંધી કામકાજનો પણ નિષેધ છે એમ ચિંતવવું. છેવટે ગભારા આગળ આવતાં અત્રું અંગ નમાવી યથોચિત દ્રવ્ય પૂજા કર્યા પછી ચૈત્યવંદન કરતા પહેલાં ત્રીજીવાર ‘નિસ્સહી’ કહીને એવું ચિંતવવું કે હવે મારે પરમાત્માના ગુણ સ્મરણ વગર તમામ કાર્યોનો ત્યાગ છે.

મૂલનાયકમર્ચિત્વાષ્ટધાર્હત્પ્રતિમાઃ પરાઃ ।

પૂજયેચ્ચારુપુષ્પૌર્ધૈર્મૃદ્ધા ચાંતર્બહિઃ સ્થિતાઃ ॥ ૪૧ ॥

પ્રથમ શ્રી મૂલનાયક ભગવંતની અષ્ટ પ્રકારે પૂજા કરી પછી અંદર અને બહાર બિરાજમાન અન્ય જિન પ્રતિમાઓને માર્જન કરી સુંદર પુષ્પો લઈને પૂજા કરે. ॥ ૪૧ ॥

અવગ્રહાદ્ બહિર્ગત્વા વંદેતાર્હતમાદરાત્ ।

વિધિના પુરતઃ સ્થિત્વા રચયેચ્ચૈત્યવંદનમ્ ॥ ૪૨ ॥

પછી અવગ્રહથી બહાર આવી ભગવંતને આદરપૂર્વક વંદન કરે અને સન્મુખ બેસીને વિધિપૂર્વક ઉદ્ધસિત ભાવથી ચૈત્યવંદન કરે. ૪૨

एकशकस्तवेनाद्या द्वाभ्यां भवति मध्यमा ।

पंचभिस्तूत्तमा ज्ञेया जायते सा त्रिधा पुनः ॥ ४३ ॥

ભાવાર્થ—એક શકસ્તવ (નમોચ્ચુષ્) થી આઠ વંદના, બેથી મધ્યમ અને પાંચથી ઉત્તમ ચૈત્યવંદન બાણવું. એમ તે ત્રણ પ્રકારે કહેવામાં આવેલ છે. ૪૩

સ્તુતિપાઠે યોગમુદ્રા જિનમુદ્રા ચ વંદને ।

મુક્તાશુક્તિમુદ્રા તુ પ્રણિધાને પ્રયુજ્યતે ॥ ૪૪ ॥

ભાવાર્થ—શકસ્તવાદિ સ્તુતિ કરતાં યોગમુદ્રા, વંદન કરતાં જિનમુદ્રા અને ‘જયવીયરાય, જાવંતિ ચેષ્ઠ્યાઈ, અને જાવંત કેવિ-સાહુ’ એ ત્રણ પ્રણિધાન કહેતી વખતે મુક્તાશુક્તિમુદ્રા કરવી જોઈએ. ૪૪

ઉદરે કૂર્પરે ન્યસ્ય કૃત્વા કોશાકૃતી કરૌ ।

અન્યોન્યાંગુલિસંશ્લેષાદ્યોગમુદ્રા ભવેદિયમ્ ॥ ૪૫ ॥

ભાવાર્થ—પેટ ઉપર જે હાથની ડોણીઓ સ્થાપી અને હાથ કમળના ડોડાની જેમ કરી અન્યોન્ય આંગળી મેળવવી તે યોગ-મુદ્રા થાય છે. ૪૫

પુરોઽંગુલાનિ ચત્વારિ પશ્ચાદ્નાનિ તાનિ તુ ।

અવસ્થિતિઃ પાદયોર્યા જિનમુદ્રેયમીરિતા ॥ ૪૬ ॥

ભાવાર્થ—ચાર આંગળ આગલ અને કંઈક ન્યૂન, પાછળ એ રીતે જે પગ વચ્ચે અંતર રાખી રહેવું (ઉભવું) તેને જિનમુદ્રા કહેવાય છે.

સમૌ ચ ગર્ભિતૌ હસ્તૌ લલાટે યત્ર યોજયેત્ ।

મુક્તાશુક્તિકમુદ્રા સા પ્રણિધાને પ્રયોજના ॥ ૪૭ ॥

ભાવાર્થ—અને હાથ સમાન જોડીને લલાટપર જે સ્થાપન કરવા તે મુક્તાશુક્તિમુદ્રા પૂર્વોક્ત એ ત્રણ પ્રણિધાન (ધ્યાન) માં થાય છે. ૪૭

“ હવે લોજનવિધિ કહેવામાં આવે છે.”

નત્વા જિનવરં યાયાદ્વદભાવશિયકાં ગૃહમ્ ।

અશ્રીયાદ્ વંધુભિઃ સાર્દ્ધં મત્સ્યામત્સ્યાવિચક્ષણઃ ॥ ૪૮ ॥

ભાવાર્થ—પછી ભગવંતને નમસ્કાર કરી આવસ્ત્યાદિ જો-લતાં શ્રાપક પોતાના ઘરે જાય અને ત્યાં ભક્ષ્યાભક્ષ્યના વિચારપૂર્વક તે સ્વજન બંધુઓ સાથે લોજન કરે. ૪૮

અર્ષૌતપાદઃ ક્રોધાંધો વદન્ દુર્વચનાનિ યત્
દક્ષિણામિમુલ્કો ધુંકે તત્સ્યાદ્રાહસમ્બોજનમ્ ॥ ૪૯ ॥

ભાવાર્થ—પગ ઘેાચા વિના, ક્રોધાંધ થઇને, દુર્વચન બોલતાં તથા દક્ષિણ દિશા સન્મુખ બેસીને જે લોબન કરવું તે રાક્ષસ લોબન કહેવાય છે. ૪૯

પવિત્રાંગઃ શુભે સ્થાને નિવિષ્ટો નિશ્ચલાસને ।
સ્મૃતદેવગુરુર્ધુંકે તત્સ્યાન્માનવમ્બોજનમ્ ॥ ૫૦ ॥

ભાવાર્થ—શરીરે પવિત્ર થઈ, સારા સ્થાને નિશ્ચલાસન પર બેસી દેવ ગુરુનું સ્મરણ કરીને જે લોબન કરવું તે માનવલોબન કહેવાય છે. ૫૦

સ્નાત્વા દેવાન્ સમમ્યર્ચ્ય નત્વા પૂજ્યજનાન્ મુદા ।
દત્વા દાનં સુપાત્રેભ્યો ધુંકે ભક્તં તદુત્તમમ્ ॥ ૫૧ ॥

ભાવાર્થ—સ્નાન કરી, દેવ પૂજા સારી રીતે કરી, વડીલો (પૂજ્ય ગુરુજનો) ને હુર્ષપૂર્વક નમી અને સુપાત્રે દાન આપીને જે લોબન કરવું તે ઉત્તમ લોબન ગણાય છે. ૫૧

મોજને મૈથુને સ્નાને વમને દંતધાવને ।
વિદુત્સર્ગે નિરોધે ચ મૌનં કુર્યાન્મહામતિઃ ॥ ૫૨ ॥

ભાવાર્થ—લોબન, મૈથુન, સ્નાન, વમન, દંતધાવન, મલોત્સર્ગ (વડીનીતિ) કરતાં અને શ્વાસાદિ નિરોધ પ્રસંગે સુસ્ત પુરૂષે મૌન ધારણ કરવું. ૫૨

આગ્નેયીં નૈર્ઋત્યં ધુક્તૌ દક્ષિણાં વર્જયેદિશમ્ ।
સંધ્યે ગ્રહણકાલં ચ સ્વજનાદેઃ શબસ્થિતિમ્ ॥ ૫૩ ॥

ભાવાર્થ—અગ્નિ અને નૈર્ઋત્ય કોણ તેમજ દક્ષિણ દિશા સન્મુખ બેસીને લોબન ન કરવું, તેમજ ત્રિસંધ્યા (સાંજ, સવાર

અને મધ્યાન્હ) વખતે, ચંદ્ર, સૂર્ય અહલ્લુ વખતે અને સ્વજના-
દિકતું ઘરમાં શબ પડયું હોય તે વખતે લોજન ન કરવું. ૫૩

કાર્પણ્યં કુરુતે યો હિ ભોજનાદૌ ઘને સતિ ।

મન્યે મંદમતિઃ સોઞ્ઞ દૈવાય ઘનમર્જતિ ॥ ૫૪ ॥

ભાવાર્થ—પોતાની પાસે ઘન છતાં જે લોજનાદિકમાં કૃપ-
ણતા કરે છે, તે મંદમતિ દૈવની ખાતરજ (કોઈ ખીબા માટેજ)
ઘન ઉપાર્જન કરે છે, એમ મને લાગે છે. ૫૪

હવે ભક્ષ્યાભક્ષ્ય વિચાર કહેવામાં આવે છે.

અજ્ઞાતમાજને નાઘાદ્ જ્ઞાતિબ્રષ્ટગૃહેઽપિ ચ ।

અજ્ઞાતાનિ નિષિદ્ધાનિ ફલાન્યન્યાનિ ચ ત્યજેત્ ॥ ૫૫ ॥

ભાવાર્થ—અજ્ઞાતમાજના લોજનમાં અને જ્ઞાતિબ્રષ્ટને ઘરે
લોજન ન કરવું તથા અજ્ઞાતમાજ અને નિષેધેલાં ફળોનું ભક્ષણ ન
કરવું. ૫૫

બાલસ્ત્રીભૂણગોહત્યાકૃતામાચારલોપિનામ્ ।

સ્વગોત્રભેદિનાં પંક્તૌ જાનન્નોપવિશેત્સુધીઃ ॥ ૫૬ ॥

ભાવાર્થ—બાળહત્યા, સ્ત્રીહત્યા, ગર્ભહત્યા, તથા ગોહત્યા
કરનાર, આચારની વિરુદ્ધ વર્તનાર તથા પોતાના ગોત્રમાં ભેદ પડા-
વનાર (કલેશ કરાવનાર) પુરુષોની પંક્તિમાં સુજનને જાણતાં
છતાં ન ખેસવું. ૫૬

મઘં માંસં નવનીતં મધૂદુંબરપંચકમ્ ।

અનંતકાયમજ્ઞાતફલં રાત્રૌ ચ ભોજનમ્ ॥ ૫૭ ॥

આમગોરસસંપૃક્તં દ્વિદલં પુષ્પિતૌદનમ્ ।

દધ્યહર્દ્વિતયાતીતં કથિતાન્નં ચ વર્જયેત્ ॥ ૫૮ ॥

ભાવાર્થ—મઘ, માંસ, માખણ, મધ, પાંચ જાતના ઉંઝરા,
(૫૩ વગેરેના ટેટા) અનંતકાય, (કંદમૂળ વગેરે) અજ્ઞાતમાજ, ફળ,

રાત્રિલોજન, કાચા ગોરસ (દહીં દુધ કે છાશ) માં મેળવેલ કડોળ (દ્વિદળ), વાસી ભાત વગેરે ધાન્ય, બે દિવસ ઉપરાંતનું દહાં અને જેના વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ બદલાઈ ગયા હોય એવા કોઈ ગયેલ અન્નનો સર્વથા ત્યાગ કરવો. ૫૭. ૫૮

જંતુમિશ્રં ફલં પુષ્પં પત્રં ચાન્યદપિ ત્યજેત્ ।

સંધાનમપિ સંસક્તં જિનધર્મપરાયણઃ ॥ ૫૯ ॥

ભાવાર્થ—વળી ધર્મ પરાયણ શ્રાવક, શ્રાવિકાએ જંતુમિશ્ર (જીવવાળા) ફળ, ફૂલ પત્ર કે અન્ય તેવી વસ્તુનો તથા મોળ અથાણનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. ૫૯

મોજનં ચ વિદુત્સર્ગં કુર્યાદતિચિરં ન હિ ।

વારિપાનં તથા સ્નાનં પુનઃ સ્થિરતયા સૃજેત્ ॥ ૬૦ ॥

ભાવાર્થ—લોજન અને મલોત્સર્ગ (આહાર નિહાર) કરતાં ઘણીવાર ન લગાડવી અને જલપાન તથા સ્નાન ઉતાવળથી ન કરતાં સ્થિરતા પૂર્વક આચરવાં જોઈએ. ૬૦

મોજનાદૌ વિષસમં મોજનાંતે શિલોપમમ્ ।

મધ્યે પીયૂષસદૃશં વારિપાનં ભવેદહો ॥ ૬૧ ॥

ભાવાર્થ—લોજનની શરૂઆતમાં જળપાન વિષ સમાન છે, અંતે શિલા-પથ્થર સમાન અને વચમાં અમૃત સમાન સમજવું. ૬૧

અર્જીર્યે મોજનં જઘાત્ કાલેઽશ્રીયાન્ સાત્મ્યતઃ ।

મુક્ત્વોત્થિતો વક્ત્રશુદ્ધિં પત્રપૂગાદિભિઃ સૃજેત્ ॥ ૬૨ ॥

ભાવાર્થ—અજીર્ણ જણાતું હોય તો લોજનનો ત્યાગ કરવો, અને તે મધ્યા પછી પ્રકૃતિને માફક આવે તેટલું સાદું હલકું ખાવું. જમ્યા પછી પાન સોપારી વિગેરેથી મુખશુદ્ધિ કરવી. ૬૨

વિવેકવાન્ ન તાંબૂલમશ્રીયાદ્વિચરન્ પથિ ।

પૂગાદ્યમચ્ચતં દંતૈર્દલયેન્ન તુ પુણ્યવિત્ ॥ ૬૩ ॥

भावावार्थ—विवेकी श्रावके भार्गे आसतां तांगूलनुं लक्ष्म
न करवुं तथा पुण्य भार्ग लक्ष्मनार पुत्रे सोपारी विगेरे आधुं
क्षण हांते लांगवुं नहीं, परंतु जेध तथासीने भावुं. ६३

भोजनादनु नो स्वप्यादिना ग्रीष्मं विचारवान् ।
दिवा स्वपयतो देहे जायते व्याधिसंभवः ॥ ६४ ॥

भावावार्थ—सोअन कर्या पछी विचारवान् पुत्रे ग्रीष्मकतु
विना दिवसे सुवुं नहि. कारणके दिवसे उध वेतां शरीरे व्याधि
थवानां संभव छे. ६४

अे प्रभाणे श्री रत्नसिंहसूरिना शिष्य श्री चारित्रसुंदर
गण्डिमे रचेद आचारोपदेशेना जीजे वर्ग समाप्त थयो. ६५

વર્ગ ત્રીજો.

તતો ગેહશ્રિયં પશ્યન્ વિદ્વદ્ગોષ્ટીપરાયણઃ ।

સુતાદિભ્યો દદચ્છિન્નાં સુખં તિષ્ઠેદ્ ઘટીદ્વયમ્ ॥ ૧ ॥

ભાવાર્થ:—પછી પોતાની ગૃહલક્ષ્મી (ઘરની શોભા) ને જોતો વિદ્વાનોની વાત્તાલાપમાં તત્પર રહેતાં શ્રાવક પોતાના પુત્રાદિ પરિવારને હિતશિક્ષા આપતાં એ ઘડી સુખે ઘેર સ્થિરતા કરે. ૧

આત્માયત્તે ગુણગ્રામે દૈવાયત્તે ધનાદિકે ।

વિજ્ઞાતાખિલતત્त्वનાં નૃણાં ન સ્યાદ્ ગુણચ્યુતિઃ ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ:—ગુણનો સમૂહ આત્મા (પોતા) ને આધીન છે અને ધનાદિક દૈવને આધીન છે, એમ સમસ્ત તત્ત્વને જાણનાર પુરૂષો ગુણથી બ્રહ્મ ન થાય. ૨.

ગુણૈરુત્તમતાં યાતિ વંશહીનોઽપિ માનવઃ ।

પંકજં ધ્રિયતે મૂર્ધ્નિ પંકઃ પાદેન ઘૃષ્યતે ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ:—વંશહીન (જાતિકુળહીન) મનુષ્ય પણ ગુણોવાડે ઉત્તમતા પામે છે. પંકજ (કમળ) જે કાદવમાંથી ઉત્પન્ન થયેલ તેને ઢોકો મસ્તકે ધારણ કરે છે અને પંક (કાદવ) પગવાડે કચરાય છે. ૩.

નસ્થાનિરુત્તમાનાં સ્યાત્ કુલં વા જગતિ ક્વચિત્ ।

પ્રકૃત્યા માનવા એવ ગુણૈર્જાતા જગન્નુતાઃ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ:—ઉત્તમ પુરૂષોની જગતમાં ક્યાંય જાણ હોતી નથી; તેમજ એવું કુળ પણ હોતું નથી, સ્વભાવે બધા મનુષ્યોએ છતાં શુભવંત જનોજ જગતને વંદનીય થયા છે. ૪.

સત્ત્વાદિગુણસંપૂર્ણો રાજ્યાર્હઃ સ્યાદથા નરઃ ।

એકવિંશતિગુણઃ સ્યાદ્ ધર્માર્હો માનવસ્તથા ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થઃ—જેમ સત્ત્વાદિ ગુણયુક્ત પુરૂષ રાજ્યને યોગ્ય થાય છે, તેમ એકવીશ ગુણયુક્ત મનુષ્ય ધર્મને યોગ્ય બને છે. ૫.

પવિત્ર ધર્મપ્રાપ્તિની યોગ્યતા માટે ઉપાદેય ૨૧ ગુણ વર્ણુન.

અંજુદ્રહૃદયઃ સૌમ્યો રૂપવાન્ જનવલ્લભઃ ।

અંકૂરો મૈવમીરુશ્ચાશૈઠો દાક્ષિણ્યવાન્ સદા ॥ ૬ ॥

અપત્રપિણ્ણુઃ સંદયો મધ્યસ્થઃ સૌમ્યેદૃક્ પુનઃ ।

ગુંજારાગી સૈત્કથાલ્લ્યઃ સુપેત્નો દીર્ઘદર્શ્યપિ ॥ ૭ ॥

વૃદ્ધાનુગતો વિનીર્તઃ કૃતઙ્ગઃ પરંહિતોઽપિ ચ ।

લેંબલચ્ચયો ધર્મરત્નયોગ્યોઽમીભિર્ગુણૈર્ભવેત્ ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થઃ—૧ અંજુદ્ર હૃદયવાળો—પરાયા છિદ્ર ન જોતાં ગુણઅહુણ કરવાનું બને, ૨ સૌમ્ય—પ્રકૃતિ-વાણીની મીઠાશ જેથી સૌને શાન્તિ ઉપજે, ૩ રૂપવાન્—શરીર આરોગ્ય અને સુંદર, ૪ જનવલ્લભ—પરોપકારીપણથી સૌને પ્રિય, ૫ અંકૂર—મૃદુ તથા કોમળ હૃદય રાખે, ૬ ભવભીરુ—પાપ અને પરભવથી ડરે અકાર્ય કરતાં પાછો હઠે, ૭ અશઠ—નિષ્કપટપણું, ૮ દાક્ષિણ્યવાન્—પોતાની ઇચ્છા નહિ છતાં પરનું સંપાદન થઈ શકે તેવી નિર્દોષ દાક્ષિણ્યતા, ૯ લજ્જાળુ—અદબ-મર્યાદાપણું, ૧૦ દયાળુ—બીજાનું દુઃખ જોઈ હૃદય દ્રવે-અનુકંપા, ૧૧ મધ્યસ્થ—નિષ્પક્ષપાતપણે તોલનશક્તિ, ૧૨ સૌમ્યદષ્ટિવાળો—સૌ પર અમીદષ્ટિ-સમભાવ-પણું, ૧૩ ગુણાનુરાગી—સદ્ગુણી કે સદ્ગુણ ઉપર પ્રેમ, ૧૪ સત્કથક—વિકથા નહિ કરતાં સત્પુરૂષોનાં ચરિત્રોનું કથન કરે, ૧૫ સારા પક્ષવાળો—ધર્મીષ્ઠ કુટુંબવાળો કે જેથી પરાભવ ન પામે, ૧૬ દીર્ઘદર્શી—હિતાહિતનો વિચાર કરી કાર્ય કરનાર—સાહસ નહીં કરનાર, ૧૭ વૃદ્ધાનુગામી—શિષ્ટ પુરૂષોને અનુસરી આવવાની

નિરભિમાની વૃત્તિ, ૧૮ વિનીત—વિનયવાન, ૧૯ કૃતજ્ઞ—અન્યે કરેલા ઉપકારનો બાલુ—બહલો વાળનાર, ૨૦ પરહિતકારી—પરનો ઉદ્ધાર કરવાની તત્પરતા, ૨૧ લબ્ધલક્ષ—કોઈ પણ કાર્યને સરલ રીતે સાધી શકે તેવી કાર્યદક્ષતા. આ એકવીશ ગુણોને લઈને મનુષ્ય ધર્મ-રત્નને યોગ્ય થઈ શકે છે. ૬. ૭. ૮.

પ્રાયેણ રાજદેશસ્ત્રીમક્તવાર્તા ત્યજેત્સુધીઃ ।

યતો નાર્થાગમઃ કશ્ચિત્પ્રત્યુતાનર્થસંભવઃ ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ—સુજ શ્રાવકે પ્રાયઃ રાજકથા, દેશકથા, સ્ત્રીકથા અને લોજનકથાનો ત્યાગ કરવો કારણ કે તેનાથી કોઈ કામ તો સરતું નથી, પણ ઉલટો અનર્થ નીપજવાનો સંભવ રહે છે. ૬

સુમિત્રૈર્વધુભિઃ સાર્દ્ધં કુર્યાદ્ધર્મકથાં મિથઃ ।

વિદ્રાદ્ધિઃ સહ શાસ્ત્રાર્થરહસ્યાનિ વિચારયેત્ ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ—સુમિત્રો અને બંધુઓની સાથે પરસ્પર ધર્મકથા કરવી તેમજ શાસ્ત્રાર્થબાલુ એવા વિદ્રાનો સાથે શાસ્ત્રાર્થના તત્ત્વનો વિચાર કરવો. ૧૦

પાપબુદ્ધિર્ભવેદ્યસ્માદ્ વર્જયેત્ તસ્ય સંગતિમ્ ।

કાયેન વચનેનાપિ ન્યાયં મુંચેન્ન કર્હિંચિત્ ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થ—જેમની સોબતથી પાપબુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય, તેવા પુરૂષની સંગત ન કરવી, તેમજ મન શરીર કે વચનથી પણ ન્યાય પ્રમાણિકપણાનો કદાપિ ત્યાગ ન કરવો. ૧૧

અવર્ણવાદં કસ્યાપિ ન વદેદુત્તમાગ્રણીઃ

પિત્રોર્ગુરોઃ સ્વામિનોઽપિ રાજાદિષુ વિશેષતઃ ॥ ૧૨ ॥

ભાવાર્થ—ઉત્તમ પુરૂષે કોઈના પણ અવર્ણવાદ ન બોલવા, તેમાં પણ વિશેષે કરીને માબાપ, ગુરૂ, સ્વામી (શેઠ કે ઉપરી) અને રાજાદિકના અવર્ણવાદ તો ન જ બોલવા. ૧૨

મૂર્खैर्दुष्टैરનાચારૈર્મલિનૈર્ધર્મનિંદકૈઃ ।

દુઃશીલોર્મિભિશ્ચૌરૈઃ સંગતિં વર્જયેદલમ્ ॥ ૧૩ ॥

ભાવાર્થ—મૂર્ખ, દુષ્ટ, અનાચારી, મલિન, ધર્મની નિંદા કરનાર, દુઃશીલ, લોભી અને ચોર એવા જનોની કદાપિ સંગતિ કરવી નહિ. ૧૩

અજ્ઞાતપ્રતિભૂઃ કીર્ચ્યૈ અજ્ઞાતસ્થાનદો ગૃહે ।

અજ્ઞાતકુલસંબંધી, અજ્ઞાતભૃત્યરક્તકઃ ॥ ૧૪ ॥

ભાવાર્થ—મૂર્ખનાં ચિન્હો—અજ્ઞાતસ્થાનની પ્રશંસા કરવી, અજ્ઞાતસ્થાને પોતાના ઘરે રહેવાનું સ્થાન આપે, અજ્ઞાત કુળ સાથે સંબંધ કરે, અજ્ઞાત નોકરને રાખે. ૧૪

સ્વસ્યોર્ધ્વ કોપકર્તા ચ સ્વસ્યોર્ધ્વ રિપુવિગ્રહી ।

સ્વસ્યોર્ધ્વ ગુણગર્વી ચ સ્વસ્યોર્ધ્વ ભૃત્યસંગ્રહી ॥ ૧૫ ॥

ભાવાર્થ—પોતાના કરતાં ચઢીયાતા વડીલ ઉપર કોપ કરે, પોતા કરતાં બળવાંત શત્રુ સાથે વિરોધ કરે, પોતાનામાં ન હોય તેવા ગુણનો ગર્વ કરે અથવા ગુણીજન સાથે વિવાદ કરે, પોતાનાથી ઉંચા દરજ્જાના નોકર રાખે, ૧૫.

ઉદ્ધારાદ્દમોક્ષાર્થી ભોક્તા ભૃત્યસ્ય દંડનાત્ ।

દૌઃસ્થ્યે પૂર્વાર્જિતાશંસી સ્વયં સ્વગુણવર્ણકઃ ॥ ૧૬ ॥

ભાવાર્થ—ઉદ્ધાર કરીને ઋણ મુક્ત થવા ઇચ્છે, નોકરનો દંડ કરીને પોતે પચાવી ભય, દૌસ્થ્ય—દુઃસ્થિતિમાં પૂર્વે ઉપાર્જન કરેલ ધનની પ્રશંસા કરે, પોતે પોતાના ગુણો વખાણે. ૧૬.

ઋણાદ્ધર્મ વિજાનાતિ ત્યાજ્યં દત્તે ધને સતિ ।

વિરોધં સ્વજનૈઃ સાર્દ્ધ સ્નેહં ચ કુરુતે પરૈઃ ॥ ૧૭ ॥

ભાવાર્થ—ઋણ કરીને ધર્મ આચરે, ધન છર્તા ત્યાજ્ય વસ્તુ

આપે, પોતાના સંબંધીઓ (સ્વજનો) સાથે વિરોધ અને વિરોધી-ઓ સાથે સ્નેહ આંધે, ૧૭.

उक्त्वा स्वयं च हसति यत्तत्खादति वक्ति च ।
इहामुत्र विरुद्धानि मूर्खचिह्नानि संत्यजेत् ॥ १८ ॥

ભાવાર્થ—પોતે બોલીને પોતે હસે, જેનું તેનું જે તે ખાય અને જેમ તેમ ખકવાદ કરે, એ આ લોક અને પરલોક વિરુદ્ધ મૂર્ખ ચિન્હો (લક્ષણો)નો સર્વથા ત્યાગ કરવો, ૧૮.

न्यायार्जितघनश्चर्यामदेशाकालयोस्त्यजन् ।
राजविद्वेषिभिः संगं विरोधं च घनैः समम् ॥ १९ ॥

ભાવાર્થ—દેશ કાલની વિરુદ્ધ આચારનો ત્યાગ કરતાં પોતે ન્યાયથી ધન ઉપાર્જન કરે, વળી રાજના વિરોધીઓનો સંગ ન કરવો તથા ઘણા લોકોની સાથે વિરોધ ન કરવો. ૧૯

अन्यगोत्रैः कृतोद्वाहः कुलशीलसमैः समम् ।
सुप्रातिवेशिमके स्थाने कृतवेशमांन्वितः स्वकैः ॥ २० ॥

ભાવાર્થ—પોતાની સમાન કુળ શીળવાળાં અન્ય ગોત્રીઓ સાથે વિવાહ સંબધ કરે તથા પોતાના સ્વજનો સાથે બન્યાં સારા પાડોશી હોય તેવે સ્થાને નિવાસ કરે. ૨૦

उपप्लुतं त्यजन् स्थानं कुर्वन्नायोचितं व्ययम् ।
वेषं वित्तानुसारेणाप्रवृत्तो जनगर्हिते ॥ २१ ॥

ભાવાર્થ—બન્યાં પરાભવ-ઉપદ્રવ થાય તેવું સ્થાન તબે, આવક પ્રમાણે ખર્ચ રાખે, પોતાની સ્થિતિ-લક્ષ્મી પ્રમાણે વેષ ધારણ કરે, પણ લોક વિરુદ્ધ કામ ન કરે, ૨૧

देशाचारं चरन् धर्मममुंचन्नाश्रिते हितः ।
बलाबलं विदन् जानन् विशेषं च हिताहितम् ॥ २२ ॥

ભાવાર્થ—પોતાના ધર્મને ન મૂકતાં શ્રાવક દેશાચાર પ્રમાણે

वर्त्तं तथा पोतानुं अलाभल समलने विशेष हितहितने
विशेष ज्याल राणे. २२

वशीकृतेंद्रियो देवे गुरौ च गुरुमक्तिमान् ।

यथावत् स्वजने दीनेऽतिथौ च प्रतिपत्तिकृत् ॥ २३ ॥

भावार्थ—छद्रियोने सारी रीते नियममां राभी देव शुद्धपर
भारे भक्ति धरावे तेमज स्वजन, दीन (अनाथ) अने अतिथि
(साधुसंत) नी यथाशक्ति संभाण दे, तेनी अरदास करे २३

एवं विचारचातुर्यं रचयंश्चतुरैः समम् ।

कियतीमतिक्रमन्वेलां शृण्वन् शास्त्राणि वा भणन् ॥२४॥

भावार्थ—अे प्रभाणे चतुर जनोनी साथे चतुराद्यथी
विचार यथावतां श्रावक डेटडोक वभत शास्त्र सांभाणवामां अथवा
भणवामां गाणे. २४

कुर्वीतार्थार्जनोपायं न तिष्ठेद्दैवतत्परः ।

उपक्रमं विना भाग्यं पुंसां फलति न क्वचित् ॥ २५ ॥

भावार्थ—पछी नस्तीज उपर आधार राभी अेस्ती न
रहेतां ते धन उपाजन करवाने उपाय हाथमां दे, कारणु के उधम
विना पुद्धोनुं भाग्य कदापि कृणतुं नथी. २५

शुद्धेन व्यवहारेण व्यवहारं सृजेत्सदा ।

कूटतुलां कूटमानं कूटलेख्यं च वर्जयेत् ॥ २६ ॥

भावार्थ—सुद्ध श्रावके निरंतर शुद्ध व्यवहारथी पोताने
वेपार यथाववे. ओटा तोल, ओटा माप के ओटा लेखने
त्याग करवे. २६

अंगारवनशकटभाटकस्फोटजीविका ।

दंतलाचारसकेशविषवाणिय्यकानि च ॥ २७ ॥

ભાવાર્થ—અંગાર કર્મ, વનકર્મ, શકટ (ગાડા વગેરે) કર્મ, ભાડા વિગેરેનું કર્મ તથા ધરતી ફેંડાવવાનું કર્મ એ પાંચ કર્મ, દાંતનો વેપાર, લાખનો, રસનો, કેશનો અને વિષનો વેપાર એ પાંચ કુવાણિભ્ય; ૨૭

યંત્રપીડા નિર્લાંઘનમસતીપોષણં તથા ।

દવદાનં સરઃશોષ ઇતિ પંચદશ ત્યજેત્ ॥ ૨૮ ॥

ભાવાર્થ—તથા યંત્રપીડાણુ નિર્લાંઘન કર્મ, (પશુ ને ખાંસી કરવાનું) અસતીપોષણુ, (દુષ્ટપાલન) દવદાન (ખાળી મુકવું) તથા તલાવ વગેરે સુકાવવા એ પંદરે કર્મદાનનો શ્રાવક સર્વથા ત્યાગ કરે ૨૮.

લોહં મધૂકપુષ્પાણિં મદનં માત્તિકં તથા ।

વાણિજ્યાય ન ગૃહ્ણીયાત્ કંદાન્ પત્રાણિ વા સુધીઃ ॥૨૯॥

ભાવાર્થ—સુજાળને લોખંડ, મહુડાના ફૂલ, મદિરા, મધ, કંદમૂળ અને પત્રો શાખાદિનો વેપાર કરવો નહિ. ૨૯

સ્થાપયેત્ફાલ્ગુનાદૂર્ધ્વં ન તિલાનતસીમપિ ।

ગુહદુપ્પરકાદીનિ જંતુઘ્નાનિ ઘનાગમે ॥ ૩૦ ॥

ભાવાર્થ—ફાલણુ (ચોમાસી) ઉપરાંત તલ કે અલસી રાખે નહિ અને વર્ષાઋતુ આવતાં (અષાઠઃઆવ્યે છતે) ગોળ, ટોપરાં વિગેરે ન રાખવાં. કારણુ કે તેમાં ઘણા જીવો નાશ પામે છે. માટે જે વસ્તુનો સંગ્રહ કરવાથી ત્રસાદિ જીવોનો સંહાર થાય તે વસ્તુનો સંગ્રહ લોભવશ બની સુખુદ્ધિવંત કરે નહીં.

શકટં વા ચલીવર્દાન્ નૈવ પ્રાવૃષિ વાહયેત્ ।

પ્રાણિર્હિસાકરં પ્રાયઃ કૃષિકર્મ ન કારયેત્ ॥ ૩૧ ॥

ભાવાર્થ—વર્ષાકાળમાં ગાડું કે બળદ હંકાવે નહિ, તેમજ ત્રસાદિ જીવોની હિંસાકારક ખેડ (કૃષિકર્મ) પણ પ્રાયે કરાવે નહીં. કારણુકે તેમાં ઘણા જીવોની હિંસા થાય છે. ૩૧

હવે વ્યાપાર કેમ કરવો અને સ્વધર્મ રક્ષા કેમ થાય તે બતાવે છે.

વિક્રીણીયાત્રાપ્તમૂલ્યં ન હિચ્છેદાધિકાધિકમ્ ।
અતિમૂલ્યકૃતાં પ્રાયો મૂલનાશઃ પ્રજાયતે ॥ ૩૨ ॥

ભાવાર્થ—વ્યાજબી મૂલ્ય મળતાં (અલ્પ લાભે) વસ્તુ વેચવી, પણ અધિકાધિક લાભની ઇચ્છા ન કરવી, કારણ કે વધારે લાભ મેળવવા જતાં કોઈવાર મૂલનોજ નાશ થઈ બેસે છે. ૩૨

ઉદ્ધારકે ન પ્રદદ્યાત્ સતિ લાભે મહત્યપિ ।
ઋત્તે ગ્રહણકાદ્ વ્યાજે ન પ્રદદ્યાદ્વનં સ્વલુ ॥ ૩૩ ॥

ભાવાર્થ—મોટો લાભ થતો હોય છતાં ઉધારે ન આપવું, તેમજ લોભવશ થઈ કંઈ વસ્તુ (ઘરેણું કે મકાન) સામે લીધા વિના ધન વ્યાજે ન આપવું. ૩૩

જાનન્ સ્તેનાહતં નૈવ ગૃહ્ણીયાદ્ધર્મમર્મવિત્ ।
વર્જયેત્ તત્પ્રતીરૂપં વ્યવહારં વિચારવાન્ ॥ ૩૪ ॥

ભાવાર્થ—ધર્મના રહસ્યને બાણનાર શ્રાવક બાણુતાં છતાં ચોરીનો માલ ગ્રહણ કરેજ નહીં તથા વિચારક પુરૂષે વ્યાપારમાં વસ્તુ સેગલેગ કરીને પણ વેચવી નહિ. ૩૪

તસ્કરૈરંત્યજૈર્ધૂર્તૈર્મલિનૈઃ પતિતૈઃ સમમ્ ।
દ્વામુત્ર હિતં વાંચન્ વ્યવહારં પરિત્યજેત્ ॥ ૩૫ ॥

ભાવાર્થ—ચોર, ચંડાળ, ધૂર્ત, મલિન અને પતિત જનોની સાથે આ લોક અને પરલોક સંબંધી હિત ઇચ્છનાર શ્રાવકે વ્યવહાર-વેપાર ન કરવો. ૩૫

વિક્રીણાનઃ સ્વવસ્તૂનિ વદેત્કૂટક્રમં ન હિ ।
આદદાનોઽન્યસત્કાનિ સત્યકારં ન લોપયેત્ ॥ ૩૬ ॥

ભાવાર્થ—પોતાની વસ્તુ વેચતાં અપભીડ સબ્જને (બુદ્ધ

મૂલ્ય) એક ભાવે ખરીદેલ અને ખીજે ભાવે ન કહેવો, તેમજ ખીજાની વસ્તુ લેતાં પોતાના વચનનો લોપ (પોતે કરેલા કરારથી વિરૂદ્ધ) ન કરવો. ૩૬

અદૃષ્ટવસ્તુનો નૈવ સાટકં દૃઢયેદ્ બુધઃ ।

સ્વર્ણરત્નાદિકં પ્રાયો નાદદીતાપરીક્ષિતમ્ ॥ ૩૭ ॥

ભાવાર્થ—સુર પુરૂષ વસ્તુને નજરે જોયા વિના અણુ દીકેલી વસ્તુનું સાટું નજર કરે, તથા પરીક્ષા કર્યા વિના સુવર્ણ, રત્નાદિક કિંમતિ વસ્તુ પ્રાયઃ ગ્રહણ ન કરે. ૩૭

રાજતેજો વિના નસ્યાદનર્થાપન્નિવારણમ્ ।

નૃપાધ્યાનનુસરેત્તપારવશ્યમનાશ્રયન્ ॥ ૩૮ ॥

ભાવાર્થ—રાજતેજ (રાજના પ્રતાપ) વિના અનર્થ કે આપત્તિનું નિવારણ ન થાય, માટે સુર પુરૂષ પોતાનું સ્વતંત્રપણું સાચવી રાખી યથાયોગ્ય રાજદિકને અનુસરે. ૩૮

તપસ્વિનં કવિં વૈદ્યં મર્મજ્ઞં મોજ્યકારકમ્ ।

માંત્રિકં નિજપૂજ્યં ચ કોપયેજ્ઞાતુ નો બુધઃ ॥ ૩૯ ॥

ભાવાર્થ—સુર પુરૂષે, તપસ્વી, કવિ, વૈદ્ય, ગુપ્તવાત જાણુ નાર, રસોયો, માંત્રિક અને પોતાના પૂજ્યને કદિ કોપાયમાન ન કરવા, તેમને કોપવવાથી આપણું અનિષ્ટ થવા સંભવ છે. ૩૯.

અતિક્લેશં ચ ધર્માતિક્રમણં નીચસેવનમ્ ।

વિશ્વસ્તઘાતકરણં નાચરેદર્થતત્પરઃ ॥ ૪૦ ॥

ભાવાર્થ—ધન ઉપાર્જન કરવા તત્પર થયેલા પુરૂષે અતિ ક્લેશ, ધર્મ વિરૂદ્ધ (ધર્મનું ઉલ્લંઘન), નીચજનોની સેવા અને વિશ્વાસઘાત એ કદિ કરવા નહિ. ૪૦

આદાને ચ પ્રદાને ચ ન કુર્યાદુક્તલોપનમ્ ।

પ્રતિષ્ઠાં મહર્ષીં યાતિ નરઃ સ્વવચને સ્થિરઃ ॥ ૪૧ ॥

भावावार्थ—देवाभां के देवाभां पुश्चे पोताना वचननो डोप कदि न करवो.कारणु के पोताना वचन यथार्थ पाणनार भाणुस मोठी प्रतिष्ठाने पात्रे छे. ४१

धीरः सर्वस्वनाशेऽपि पालितां यो निजां गिरम् ।
नाशयेत्स्वल्पलाभार्थे वसुवत्स्यात्स दुःखितः ॥ ४२ ॥

भावावार्थ—सर्वस्वनो नाश थतां पणु धीर पुश्चे पोतानुं वचन पाणनुं. अल्प लाभने माटे पोताना वचननो लंग करे, ते वसुराजनी नेम दुःखी थाय छे. ४२

एवं व्यवहापरः प्रहरं तुर्यमर्जयेत् ।
वैकालिककृते गच्छेदथो मंदिरमात्मनः ॥ ४३ ॥

भावावार्थ—अे प्रभाणु येअ्य व्यवहारमां तत्पर रहतां येथे पडार व्यतित करे अने वाणु करवा माटे श्रावक पोताना धरेलय. ४३

एकाशनादिकं येन प्रत्याख्यानं कृतं भवेत् ।
आवश्यककृते सायं मुनिस्थानमसौ व्रजेत् ॥ ४४ ॥

भावावार्थ—पणु नेणु अेकासणानुं प्रत्याख्यान करेल डोय, ते सांने आवश्यक (प्रतिकभणु) माटे मुनिने स्थाने (उपाश्रये) लय. ४४

दिवसस्याष्टमे भागे कुर्याद्वैकालिकं सुधीः ।
प्रदोषसमये नैव निश्चयान्नैव कोविदः ॥ ४५ ॥

भावावार्थ—मुस श्रावक दिवसना आठमे भागे—चार घंडी दिवस रहो डोय त्यारे वाणु करे पणु सांने के रात्रे तो पंडित पुश्चे लोअन नअ करे. ४५

चत्वारि खलु कर्माणि संध्याकाले विवर्जयेत् ।
आहारं मैथुनं निद्रां स्वाध्यायं च विशेषतः ॥ ४६ ॥

ભાવાર્થ—સંધ્યાકાળે આહાર, મૈથુન, નિદ્રા અને સ્વાધ્યાય એ ચાર કર્મોનો વિશેષથી ત્યાગ કરવો. ૪૬

આહારાજ્જાયતે વ્યાધિ-મૈથુનાદ્ ગર્ભદુષ્ટતા ।

ભૂતપીડા નિદ્રયા સ્યાત્ સ્વાધ્યાયાદ્ બુદ્ધિહીનતા ॥ ૪૭ ॥

ભાવાર્થ—કારણ કે આહાર કરવાથી વ્યાધિ થાય, મૈથુન કરવાથી ગર્ભમાં રહેલ બાળક દુષ્ટ થાય, નિદ્રાથી ભૂતાદિકનો ઉપદ્રવ થાય અને સ્વાધ્યાય કરતાં બુદ્ધિમાં હીનપણું પ્રાપ્ત થાય. ૪૭

પ્રત્યાખ્યાનં યુચરિમં કુર્યાદ્વૈકાલિકાદનુ ।

દ્વિવિધં ત્રિવિધં ચાપિ ચાહારં વર્જયેત્સમમ્ ॥ ૪૮ ॥

ભાવાર્થ—વાળુ કર્યા પછી દિવસ ચરિમનું પ્રત્યાખ્યાન કરે, દ્વિવિહાર કે ત્રિવિહાર કે ચૌવિહારનું પ્રત્યાખ્યાન કરવું. ૪૮

અહો મુલ્હેજ્વસાને ચ યો દ્વે દ્વે ઘટિકે ત્યજેત્ ।

નિશામોજનદોષજ્ઞો યાત્યસૌ પુણ્યમાજનમ્ ॥ ૪૯ ॥

ભાવાર્થ—રાત્રિ ભોજનના દોષને બાલુનાર જે શ્રાવક પ્રભાતે અને સાંજે જે જે ઘડી વર્જે, તે પુણ્યનું ભોજન થાય છે. ૪૯

કરોતિ વિરતિં ધન્યો યો સદા નિશિ ભોજનાત્ ।

સોઽર્ધં પુરુષાયુષ્કસ્ય સ્યાદવશ્યમુપોપિતઃ ॥ ૫૦ ॥

ભાવાર્થ—જે ભાગ્યશાળી શ્રાવક રાત્રિ ભોજનની વિરતિ એટલે સર્વથા ત્યાગ કરે તેને પોતાના અર્ધ આયુષ્યના ઉપવાસનું અવશ્ય ફળ મળે છે. ૫૦

વાસરે ચ રજન્યાં ચ યઃ શ્વાદન્નેવ તિષ્ઠતિ ।

શૃંગપુચ્છપરિભ્રષ્ટઃ સ્પષ્ટં સ પશુરેવ હિ ॥ ૫૧ ॥

ભાવાર્થ—રાત દિવસ જે ખાતો જ રહે છે, તે મનુષ્ય છતાં શીંગડા અને પૂંછડા વિનાનો કેવળ પશુ જ છે. ૫૧

उलूककाकमार्जारगृध्रशंबरसूकराः ।

अहिवृथिकगोधाश्च जायंते रात्रिभोजनात् ॥ ५२ ॥

ભાવાર્થ—રાત્રિ ભોજન કરવાથી મનુષ્યો ઘુવડ, કાક, માર્જાર, ગીધ, શાંખર, સૂકર, (ભુંડ), સર્પ, વીંછી કે ગરોળી જેવા નીચ અવતારને પામે છે. ૫૨

नैवाहुतिर्न च स्नानं न श्राद्धं देवतार्चनम् ।

दानं वा विहितं रात्रौ भोजनं तु विशेषतः ॥ ५३ ॥

ભાવાર્થ—રાત્રે આહુતિ (હોમ), સ્નાન, શ્રાદ્ધ, દેવપૂજા, કે દાનનો નિષેધ કરેલો છે અને રાત્રિ ભોજનનો તો વિશેષથી નિષેધ છે. ૫૩

एवं नयेद्यश्चतुरोऽपि यामान्

नयाभिरामः पुरुषो दिनस्य ।

नयेन युक्तो विनयेन दक्षो

भवेदसावच्युतसौख्यभाग् वै

॥ ५४ ॥

ભાવાર્થ—એ પ્રમાણે ચતુર અને ન્યાયથી શોભતો જે પુરૂષ દિવસના ચારે પહોર વ્યતીત કરે, તે ન્યાય અને વિનયથી વિભૂષિત શ્રાવક ખારમા દેવલોકની સંપત્તિને પામે છે. ૫૪

એ પ્રમાણે શ્રી રત્નસિંહસૂરિના શિષ્ય શ્રી ચારિત્ર મુંદરગણિએ ખનાવેલ આચારોપદેશનો ત્રીજો વર્ગ

સમાપ્ત થયો.

वर्ग योथो.

प्रधान्य स्वल्पनीरेण पादौ हस्तौ तथा मुखम् ।

अन्यमन्यः पुनः सायं पूजयेच्छीजिनं मुदा ॥ १ ॥

भावार्थ—पछी सांजे सुप्त श्रावक पोताने धन्य मानतो अह्य जणथी हाथ, पग अने मुभ घोडने सांजे प्रभोदपूर्वक श्री जिनेश्वरनी धूपहीपथी द्रव्य अने यैत्यवहनवडे लाव पूजा करे. १

सत्क्रियासहितं ज्ञानं जायते मोक्षसाधकम् ।

जानभिति पुनः सायं कुर्यादावश्यकक्रियाम् ॥ २ ॥

भावार्थ—सम्यक् क्रिया सहित ज्ञान होय तो ज मोक्षसाधक थाय छे. जेभ समजने सुप्त श्रावक पुनः सांजे आवश्यक क्रिया आचरे. २

क्रियैव फलदा लोके न ज्ञानं फलदं मतम् ।

यतः स्त्रीभक्ष्यभेदज्ञो न ज्ञानात् सुखितो भवेत् ॥ ३ ॥

भावार्थ—दोकमां क्रियाने ज्ञहायक मानवामां आवेल छे, पणु ज्ञानने ज्ञहायक मानेल नथी. कारणु के ज्ञानथी स्त्री अने लोअनना लेद जणुनार कंठ सुभ पाभी शक्तो नथी. ३

गुर्वभावे निजे गेहे कुर्वीतावश्यकं सुधीः ।

विन्यस्य स्थापनाचार्यं नमस्कारावलीमथ ॥ ४ ॥

भावार्थ—सुप्त श्रावके अनुकूल स्थान होय तो पोताना

ધરે ગુરૂના અભાવે સ્થાપનાચાર્ય કે નવકારવાળીની સ્થાપના કરી આવશ્યક ક્રિયા કરવી. ૪

ધર્માત્સર્વાશિ કાર્યાશિ સિદ્ધાંતીતિ વિદન્ હૃદિ ।

સર્વદા તદ્ગતસ્વાંતો ધર્મવેલાં ન લંઘયેત્ ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ—ધર્મથી બધાં કાર્યો સિદ્ધ થાય છે, એમ હૃદયમાં સમજી સદા તેમાંજ ચિત્ત રાખનાર પુરૂષ ધર્મસાધન કરવાનો વખત બ્યર્થ વિતાવી દે નહીં. ૫

અતીતાનાગતં કર્મ ક્રિયતે યજ્ઞપાદિકમ્ ।

વાપિતે ચોપરચેત્રે ધાન્યવભિષ્ફલં ભવેત્ ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ—અતીત અને અનાગત (વખત વિત્યા પછી કે પહેલાં) જે જપાદિક ધર્મક્રિયા કરવામાં આવે છે, તે ક્ષાર (ઉપર) ક્ષેત્રમાં ધાન્ય વાવવાની જેમ નિષ્ફળ ભય છે એમ સમજી અવસરની કરણી અવસરે જ કરવી. ૬

વિધિં સમ્યક્ પ્રયુંજીત કુર્વન્ ધર્મક્રિયાં સુધીઃ ।

હીનાધિકં સૃજન્ મંત્રવિધિં યદુઃખિતો ભવેત્ ॥ ૭ ॥

ભાવાર્થ—સુજ્ઞ શ્રાવકે ધર્મક્રિયા કરતાં વિધિનો સમ્યક્ પ્રકારે ઉપયોગ કરવો, તેમાં હીનાધિકતા કરતાં મંત્ર સાધનારની પેરે દુઃખી થાય છે. ૭

ધર્માનુષ્ઠાનવૈતથ્યાત્પ્રત્યુતાનર્થસંભવઃ ।

રૌદ્રરંધ્રાદિજનકો દુઃપ્રયુક્તાદિવૌષધાત્ ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થ—જેમ ઔષધને અયોગ્ય રીતે વાપરતાં તે ભયંકર દોષ ઉપજાવે છે, તેમ અવિધિએ ધર્માનુષ્ઠાન કરતાં લાભને બદલે અનર્થ થાય છે. ૮

વૈયાઘૃત્યકૃતં શ્રેયોઽક્ષયં મત્વા વિચક્ષણઃ ।

વિહિતાવશ્યકઃ શ્રાદ્ધઃ કુયાદ્વિશ્રામયાં ગુરોઃ ॥ ૯ ॥

ભાવાર્થ—વિચક્ષણ શ્રાવક વૈયાવૃત્ય (વૈયાવચ્ચ) જન્ય શ્રેય (પુણ્ય) અક્ષય સમજીને આવશ્યક (પ્રતિક્રમણ) કર્યા પછી સદ્ગુરૂની સેવા ભક્તિ કરે. ૯

વસ્ત્રાવૃતમુલ્લો મૌની હરન્ સર્વાંગજં શ્રમમ્ ।

ગુરું સંવાહયેદત્નાત્પાદસ્પર્શં ત્યજન્નિજમ્ ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ—મુખ આડે વસ્ત્ર રાખી, મૌનપણે શુશ્રૂષા કરતાં ગુરૂનો સર્વાંગ શ્રમ દૂર કરે, વળી યત્નથી અંગ દબાવતાં ગુરૂને પોતાના પગનો સ્પર્શ થવા ન દે. ૧૦

ગ્રામચૈત્યે જિનં નત્વા તતો ગચ્છેત્સ્વમંદિરમ્ ।

પ્રચાલિતપદઃ પંચપરમેષ્ટિસ્તુતિં સ્મરેત્ ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થ—પછી પોતાના ગામમાં આવેલાં ચૈત્યમાં જિનેશ્વરને નમસ્કાર કરીને પોતાના ઘરે આવે અને ત્યાં પગ ઘોઘને પંચ પરમેષ્ટી-મંત્રનું સ્મરણ કરે. અને ચિંતવે. ૧૧

અર્હતઃ શરણં સંતુ સિદ્ધાશ્ચ શરણં મમ ।

શરણં જિનધર્મો મે સાધવઃ શરણં સદા ॥ ૧૨ ॥

ભાવાર્થ—મને સદા અરિહંતનું શરણ હજી, સિદ્ધનું શરણ હજી, જિનધર્મનું શરણ હજી અને સાધુઓનું શરણ અર્થાત્ સંસારમાં એજ મને શરણરૂપ થાઓ. ૧૨

નમઃ શ્રીસ્થૂલભદ્રાય કૃતભદ્રાય તાયિને ।

શીલસન્નાહમાદૃત્ય યો જિગાય સ્મરં રયાત્ ॥ ૧૩ ॥

ભાવાર્થ—કલ્યાણકારી એવા શ્રી સ્થૂલભદ્રજીને મારો નમસ્કાર થાઓ કે જેમણે શીલરૂપ બક્ષર ધારણ કરીને કામદેવને વેગથી જીતી લીધો. ૧૩

ગૃહસ્થસ્યાપિ યસ્યાસીચ્છ્રીલલીલા બૃહત્તરા ।

નમઃ સુદર્શનાયાસ્તુ સદર્શનકૃતશ્રિયે ॥ ૧૪ ॥

ભાવાર્થ—પોતે ગૃહસ્થ છતાં જેની શીલલીલા અફલુત હતી, એવા, શાસન-સમ્યક્ત્વની શોભા વધારનાર શ્રી મુદ્દર્શનને નમસ્કાર થાઓ. ૧૪

ઘન્યાસ્તે કૃતપુણ્યાસ્તે મુનયો જિતમન્મથાઃ ।

અજન્મ નિરતીચારં બ્રહ્મચર્યં ચરંતિ ચે ॥ ૧૫ ॥

ભાવાર્થ—મન્મથ-કામને છુતનાર એવા તે મુનિઓ જ ઘન્ય અને કૃતપુણ્ય છે કે જેઓ જન્મપર્યંત નિરતિચારપણે બ્રહ્મચર્ય પાળે છે. ૧૫

નિઃસત્ત્વો ભૂરિકર્માહં સર્વદાપ્યજિતોદ્રિયઃ ।

નૈકાહમપિ યઃ શક્તઃ શીલમાધાતુમુત્તમમ્ ॥ ૧૬ ॥

ભાવાર્થ—હું નિઃસત્ત્વ, ભારેકર્મી અને સદા અજિતોદ્રિય છું, કે જે હું એક દિવસ પણ ઉત્તમ શીલ ધારણ કરવાને સમર્થ નથી. ૧૬

સંસાર ! તવનિસ્તારપદવી ન દવીયસી ।

અંતરા દુસ્તરા ન સ્યુર્યદિ રે મદિરેચ્છણાઃ ॥ ૧૭ ॥

ભાવાર્થ—હે સંસાર સાગર ! જે રમણીઓ વચ્ચે આવીને નડતી ન હોય, તો તારો નિસ્તાર કંઈજ હુકર નથી. અર્થાત્ મોક્ષ બહુ જ નજીક છે. ૧૭

અનૃતં સાહસં માયા મૂર્ખત્વમતિલોમતા ।

અશૌચં નિર્દયત્વં ચ સ્ત્રીણાં દોષાઃ સ્વભાવજાઃ ॥ ૧૮ ॥

ભાવાર્થ—અસત્ય, ઝોલવું, સાહસ કરવું, માયા-કપટ, મૂર્ખપણું, અતિલોભ, અપવિત્રતા અને નિર્દયતા—એ સ્ત્રીઓના સ્વાભાવિક દોષ કહેલા છે. ૧૮

યા રાગિણિ વિરાગિણ્યઃ સ્ત્રિયસ્તાઃ કામયેત કઃ ।

સુધીસ્તાં કામયેન્મુક્તિં યા વિરાગિણિ રાગિણી ॥ ૧૯ ॥

ભાવાર્થ—જે સ્ત્રી રાગી પુરૂષ પર પણ વિરાગ ધરાવતી

હોય તેવી રમણીઓની કોણ કામના કરે ? સુર પુરુષ તે મુકિતરૂપ સ્ત્રીને ઈચ્છે કે જે વિરાગી (રાગ રહિત) પુરુષ પર અનુરાગ ધરાવતી હોય છે. ૧૯

एवं ध्यायन् भजेन्द्रां स्वल्पकालं समाधिमान् ।

भजेन्न मैथुनं धीमान् धर्मपर्वसु कर्हिचित् ॥ २० ॥

ભાવાર્થ—એ પ્રભાણે હૃદયમાં ચિંતવતો અતુર શ્રાવક સમાધિપૂર્વક અલ્પકાળ નિદ્રાને સેવે, તેમજ ધર્મ-પર્વના દિવસે કદાપિ મૈથુન (સ્ત્રી સંગ) ન કરે. ૨૦

नातिकालं निषेवेत प्रमीलां धीनिधिः पुनः ।

अत्यादृता भवेदेषा धर्मार्थसुखनाशिनी ॥ २१ ॥

ભાવાર્થ—સુર પુરુષ લાંબો વખત નિદ્રાનું સેવન ન કરે, કારણ કે બહુ નિદ્રા લેતાં તે ધર્મ, અર્થ અને સુખનો નાશ કરે છે. ૨૧

अल्पाहारा अल्पनिद्रा अल्पारंभपरिग्रहाः ।

भवंत्यल्पकषाया ये ज्ञेयास्तेऽल्पभवभ्रमाः ॥ ૨૨ ॥

ભાવાર્થ—જે અલ્પ આહારી હોય, જે અલ્પ નિદ્રા લેતા હોય, જે અલ્પ આરંભ અને પરિગ્રહવાળા હોય તથા જે અલ્પ કષાયવાળા હોય, તે અલ્પ સંસારી જાણવા. ૨૨

निद्राहारभयस्त्रेहलज्जाकामकलिक्रुधः ।

यावन्मात्रा विधीयन्ते तावन्मात्रा भवंत्यमी ॥ ૨૩ ॥

ભાવાર્થ—નિદ્રા, આહાર, ભય, સ્નેહ, લજ્જા, કામ, કલહ અને ક્રોધ એ જેટલા વધારીએ તેટલા વધે. ૨૩

विघ्नव्रातलतानेमिं श्रीनेमिं मनसि स्मरन् ।

स्वापकाले नरो नैव दुःस्वप्नैः परिभूयते ॥ ૨૪ ॥

ભાવાર્થ—વિઘ્નરૂપ લતા સમૂહને કાપવામાં ચક્રધારા સમાન

એવા શ્રી નેમિનાથ ભગવાનનું મનમાં સ્મરણ કરતાં મનુષ્યને નિદ્રાકાળે દુષ્ટ સ્વપ્નો આવતાં નથી. ૨૪

અશ્વસેનાવનીપાલવામાદેવીતનૂરૂહમ્ ।

શ્રીપાર્શ્વ સંસ્મરન્ નિત્યં દુઃસ્વપ્નં નૈષ પશ્યતિ ॥ ૨૫ ॥

ભાવાર્થ—અશ્વસેન રાજા અને વામાદેવીના પુત્ર શ્રી-પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું સદા સ્મરણ કરતાં માણસને દુઃસ્વપ્ન કદિ જોવામાં આવતું નથી. ૨૫

શ્રીલક્ષ્મણાંગસંભૂતં મહાસેનનૃપાંગજમ્ ।

ચંદ્રપ્રભં સ્મરંશ્ચિત્તે સુખનિદ્રાં લભેદસૌ ॥ ૨૬ ॥

શ્રી લક્ષ્મણાદેવી અને મહાસેન ભૂપતિના પુત્ર શ્રી ચંદ્ર-પ્રભુનું મનમાં સ્મરણ કરતાં પુરૂષ સુખે નિદ્રા પામી શકે છે. ૨૬

સર્વવિઘ્નાહિગરુડં સર્વસિદ્ધિકરં પરમ્ ।

ઘ્યાયન્ શાંતિજિનં નૈતિ ચૌરાદિભ્યો ભયં નરઃ ॥ ૨૭ ॥

ભાવાર્થ—સર્વ વિઘ્નરૂપ સર્પનો નાશ કરવામાં ગરુડ સમાન તથા સર્વ સિદ્ધિને કરવાવાળા એવા શ્રી શાંતિનાથનું ધ્યાન કરતાં પુરૂષ ચૌરાદિકથી કદિ ભય પામતો નથી. ૨૭

इत्यवेत्य दिनकृत्यमशेषं श्राद्धवर्गजनितोत्तमतोषम् ।

यच्चरन्निह परत्र च लोके श्लोकमेति पुरुषो धृतदोषम् ॥ ૨૮ ॥

ભાવાર્થ—એ પ્રમાણે સમજી શ્રાવકવર્ગને ઉત્તમ સંતોષ પમાડનાર સમસ્ત દિનકૃત્ય આચરતો પુરૂષ નિર્દોષ બનીને, આ લોક તથા પરલોકમાં કીર્તિનું ભાજન થાય છે. અર્થાત્ આ લોકમાં યશ અને પરલોકમાં સદ્ગતિને પામે છે. ૨૮

એ રીતે શ્રી રત્નસિંહસૂરિના શિષ્ય શ્રી ચારિત્રમુંદર ગણિએ રચેલ આચારોપદેશનો ચોથો વર્ગ સમાપ્ત થયો.

वर्ग पांचमो.

लघ्वैतन्मानुषं जन्म सारं सर्वेषुजन्मसु ।

सुकृतेन सदा कुर्यात्सकलं सफलं सुधीः ॥ १ ॥

भावार्थ—सकल जन्मोभां साररूप आ मानवजन्म पाभीने सुकृ पुत्रे सदा सुकृतथी संपूर्ण रीते तेने सकृण करवो. १

निरंतरकृताद्धर्मात्सुखं नित्यं भवेदिति ।

अवर्च्यं दिवसं कुर्याद्दानध्यानतपःश्रुतैः ॥ २ ॥

भावार्थ—निरंतर धर्म आचरवाथी आ लोकभां सदा सुख प्राप्त थाय छे भाटे दान, ध्यान, तप अने ज्ञानथी (शास्त्राध्यास वडे) दिवस सकृण करवो. २

आयुषस्त्वृतीये भागे जीवोऽत्यसमयेऽथवा ।

आयुः शुभाशुभं प्रायो बध्नाति परजन्मनः ॥ ३ ॥

भावार्थ—पोताना आयुष्यनो त्रीने लाग आकी रह्ये छते अथवा अंतसमये शुभ पर जन्मनुं प्रायः शुभाशुभ आयुष्य आंधे छे. ३

आयुस्त्वृतीयभागस्थः पर्वघस्रेषु पंचसु ।

श्रेयः समाचरन् जंतुर्बध्नात्यायुर्निजं ध्रुवम् ॥ ४ ॥

भावार्थ—पोताना आयुष्यनो त्रीने लाग आकी रह्येतां प्राणी पांच पर्व दिवसोभां पुण्यकर्म आचरतां अवश्य पोतानुं परभव संभंधी आयुष्य आंधे छे. ॥ ४ ॥

જંતુરારાધયેદ્ધર્મ દ્વિવિધં દ્વિતીયાદિને ।

સૃજન્ સુકૃતસંઘાતં રાગદ્વેષદ્વયં જયેત્ ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ—બીજાનું આરાધન કરતાં દ્વિવિધ ધર્મ (સાધુ અને ગૃહસ્થ સંબંધી) ધર્મ આરાધી શકાય છે. અને અનેક સુકૃત આચરતાં રાગ દ્વેષનો જય કરી શકાય છે. ॥ ૫ ॥

પંચ જ્ઞાનાનિ લભતે ચારિત્રાણિ વ્રતાનિ ચ ।

પંચમીં પાલયન્ પંચ પ્રમાદાન્ જયતિ ધ્રુવમ્ ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ—પંચમીનું આરાધન કરતાં પ્રાણી પાંચ જ્ઞાન, પાંચ ચારિત્ર અને પાંચ વ્રત પામે છે અને પાંચ પ્રમાદનો તે અવશ્ય જય કરે છે. ॥ ૬ ॥

દુષ્ટાષ્ટકર્મનાશયાષ્ટમી ભવતિ રચિતા ।

સ્યાત્પ્રવચનમાતૃણાં શુદ્ધયેષ્ટમદાન્ જયેત્ ॥ ૭ ॥

ભાવાર્થ—અષ્ટમીનું પાલન (આરાધન) કરવાથી અષ્ટ કર્મનો નાશ થાય છે, અને અષ્ટ પ્રવચન-માતાની શુદ્ધિ થાય છે, તેમજ આઠ મદનો જય થાય છે. ॥ ૭ ॥

एकादशांगानि सुधीराराधयति निश्चितम् ।

एकादश्यां शुभं तन्वन् श्रावकप्रतिमास्तथा ॥ ८ ॥

ભાવાર્થ—એકાદશીના દિવસે ધર્મ આચરતાં સુર શ્રાવક અવશ્ય અગીયાર અંગને અને શ્રાવકની અગીયાર પ્રતિમાને આરાધે છે. ॥ ૮ ॥

चतुर्दशरज्जूपरिवासमासादयत्यहो ।

चतुर्दश्यामाराधयन् पूर्वाणि च चतुर्दश ॥ ९ ॥

ભાવાર્થ—ચતુર્દશીને દિવસે ધર્મ આચરતાં શ્રાવક ચૌદ પૂર્વેને આરાધીને છેવટે ચૌદ રાજલોકની ઉપર મોક્ષવાસને પામે છે. ॥ ૯ ॥

एकैकोच्चफलानि स्युः पंचपर्वाण्यमूनि वै ।

तदत्र विहितं श्रेयोऽधिकाधिकफलं भवेत् ॥ १० ॥

ભાવાર્થ—એ પાંચ પર્વો ઉત્તરોત્તર અધિક ક્ષણદાયક છે, માટે તે દિવસે કરવામાં આવેલ ધર્મ કરણી અધિકાધિક ક્ષણદાયક થાય છે. ॥ ૧૦ ॥

धर्मक्रियां प्रकुर्वीत विशेषात्पर्ववासरे ।

आराधयन्नुत्तरगुणान् वर्जयेत्स्नानमैथુने ॥ ११ ॥

ભાવાર્થ—એમ સમજી સુજ જનોએ પર્વ દિવસે વિશેષ પ્રકારે ધર્મક્રિયા કરવી અને ઉત્તર ગુણોનું (પૌષધ-પ્રતિકમણાદિનું) આરાધન કરતાં સ્નાન અને મૈથુનનો ત્યાગ કરવો. ॥ ૧૧ ॥

विदध्यात्पौषधं घीमान् मुक्तिवश्यौषधं परम् ।

तदशक्तौ विशेषेण श्रयेत्सामायिकव्रतम् ॥ १२ ॥

ભાવાર્થ—તે દિવસે સુજ શ્રાવક મુક્તિને વશ કરવામાં પરમ ઔષધ સમાન ઉત્કૃષ્ટ પૌષધ કરે અને તેવી શક્તિ ન હોય તો વિશેષથી સામાયિકવ્રત આચરે ॥ ૧૨ ॥

च्यवनं जननं दीक्षा ज्ञानं निर्वाणमित्यहो ।

अर्हतां कल्याणकानि सुधीराराधयेत्तथा ॥ १३ ॥

ભાવાર્થ—વળી જે દિવસે અરિહંતોના, ચ્યવન, જન્મ, દીક્ષા, જ્ઞાન અને મોક્ષ કલ્યાણક હોય, તે દિવસે સુજ શ્રાવક ધર્મારાધન કરે ॥ ૧૩ ॥

एकस्मिन्नेकाशनकं द्वयोर्निर्विकृतेस्तपः ।

त्रिष्वાચામ્લં સપૂર્વાર્દ્ધં ચતુર્ષૂપોષિતં સૃજેત્ ॥ ૧૪ ॥

ભાવાર્થ—તે દિવસે એક કલ્યાણક હોય તો એકાશન કરવું, એ હોય તો વિગર્હ (વિકૃતિ) ના ત્યાગરૂપ નીવી કરવી, ત્રણ હોય તો પુરિ

મઠ્ઠ સહિત આયાંબલ અને ચાર કલ્યાણુક હોય તેા ઉપવાસ કરવો. ॥ ૧૪ ॥

સપૂર્વાર્દ્રમુપવાસં પુનઃ પંચસુ તેષ્વિતિ ।

પંચભિર્વત્સરૈઃ કુર્યાત્તાનિ ચોપોષિતૈઃ સુધીઃ ॥ ૧૫ ॥

ભાવાર્થ—પાંચ કલ્યાણુક હોય તેા પૂર્વાર્ધ (પુરિમઠ્ઠ) સહિત ઉપવાસ કરવો. એમ સુઝ શ્રાવક આ પાંચ કલ્યાણુક તપ પાંચ વરસે પૂર્ણ કરે. (ઉપર જણાવેલ પૂર્વાર્ધનો અર્થ અન્ય સ્થળે એકાસણારૂપ કરેલ દેખાય છે.) ॥ ૧૫ ॥

ઞ્ઠર્હદાદિપદસ્થાનિ વિંશતિસ્થાનકાનિ ચ ।

કુર્વીત વિધિના ધન્યસ્તપસૈકાશનાદિના ॥ ૧૬ ॥

ભાવાર્થ—અરિહંતાદિ પદરૂપ વીશ સ્થાનકોની, ભાગ્ય-શાળી શ્રાવક એકાશનાદિ તપથી વિધિપૂર્વક આરાધના કરે ॥૧૬॥

તત્તદ્વિધિધ્યાનપરો યોઽમૂન્યારાધયત્યહો ।

લભતે તીર્થકૃન્નામકર્માશર્મહરં પરમ્ ॥ ૧૭ ॥

ભાવાર્થ—સુઝ શ્રાવક તે તે વિધિ અને ધ્યાનમાં તત્પર રહીને એ સ્થાનકો આરાધે કે જેથી સમસ્ત દુઃખનો નાશ કરનાર અને ઉત્કૃષ્ટ એવા તીર્થકર નામકર્મને તે ઉપાર્જન કરે. ॥ ૧૭ ॥

ઉપવાસેન યઃ શુક્લામારાધયતિ પંચમીમ્ ।

સાદ્ઘ્વાનિ પંચવર્ષાણિ સ લભેત્ પંચમીં ગતિમ્ ॥ ૧૮ ॥

ભાવાર્થ—જે શ્રાવક ઉપવાસ કરીને સાડા પાંચ વરસ શુકલ પંચમીનું આરાધન કરે, તે પંચમી ગતિ (મોક્ષ)ને પામે છે. ॥૧૮॥

ઉઘાપનં વ્રતે પૂર્ણે કુર્યાદ્વા દ્વિગુણં વ્રતમ્ ।

તપોદિનપ્રમાણાનિ ભોજયેન્માનુષાણિ ચ ॥ ૧૯ ॥

ભાવાર્થ—વ્રત સંપૂર્ણ થાય ત્યારે ઉઘાપન (ઉજમણું)

કરવું અથવા (તેવી શક્તિ ન હોય તો) બેવડું મત કરવું અને બેટલા દિવસ તપના થાય, તેટલા શ્રાવકો જમાડવા. ॥ ૧૯ ॥

કારયેત્પંચપંચોચૈર્જ્ઞાનોપકરણાનિ ચ ।

પંચમ્યુદ્યાપને તદ્વચૈત્યોપકરણાન્યપિ ॥ ૨૦ ॥

ભાવાર્થ—સુર શ્રાવકે જ્ઞાનના પાંચ પાંચ ઉત્તમ ઉપકરણો પંચમીના ઉદ્યાપનમાં કરાવવાં તથા તેટલાંજ ચૈત્યના સુંદર ઉપકરણો પણ કરાવવાં ॥ ૨૦ ॥

પાક્ષિકાવશ્યકં તન્વન્ ચતુર્દશ્યામુપોષિતમ્(તઃ) ।

પદ્મં વિશુદ્ધં તનુતે દ્વિધાપિ શ્રાવકો નિજમ્ ॥ ૨૧ ॥

ભાવાર્થ—ચતુર્દશીને દિવસે ઉપવાસ કરીને પાક્ષિક પ્રતિક્રમણ કરનાર શ્રાવક પોતાના અને પક્ષ (પિતાના તથા માતાના) ને વિશુદ્ધ બનાવે છે. ॥ ૨૧ ॥

ત્રિષુ ચતુર્માસિકેષુ કુર્યાત્પષ્ટં તપઃ સુધીઃ ।

જ્યેષ્ઠપર્વણ્યષ્ટમં ચ તદાવશ્યકયુક્ સૃજેત્ ॥ ૨૨ ॥

ભાવાર્થ—સુર શ્રાવક ત્રણ ચૌમાસીના દિવસે છઠ્ઠું તપ કરે અને સર્વોપરિ સંવત્સરી પર્વને દિવસે અઠ્ઠમ તપ આચરે તથા તે દિવસની આવશ્યક ક્રિયામાં પણ તત્પર રહે ॥ ૨૨ ॥

અષ્ટાહિકાસુ સર્વાસુ વિશેષાત્ પર્વવાસરે ।

આરંમાન્ વર્જયેદ્ ગેહે લંડનોત્પેષણાદિકાન્ ॥ ૨૩ ॥

ભાવાર્થ—સઘળી (છએ) અઠ્ઠાઇના દિવસોમાં તથા વિશેષથી પર્વને દિવસે શ્રાવક પોતાના ઘરે ખાંડવું, પીસવું વિગેરે આરંભોનો ત્યાગ કરે ॥ ૨૩ ॥

પર્વણિ શૃણુયાજ્જ્યેષ્ઠે શ્રીકલ્પં સ્વચ્છમાનસઃ ।

જ્ઞાસનોત્સર્પણાં કુર્વન્મારિં કારયેત્પુરે ॥ ૨૪ ॥

ભાવાર્થ—શ્રીપર્યુષણા પર્વમાં શ્રાવક નિર્મળ મનથી કલ્પ-
સૂત્ર સાંભળે અને શાસનની પ્રભાવના કરતાં તે પોતાના નગરમાં
અમારિ-ઘોષણા કરાવે-જીવદયા પળાવે. ॥ ૨૪ ॥

શ્રાદ્ધો વિધાય સદ્ધર્મકર્મ નો નિર્વૃત્તિં વ્રજેત્ ।

અતૃપ્તમાનસઃ કુર્યાદ્ધર્મકર્માણિ નિત્યશઃ ॥ ૨૫ ॥

ભાવાર્થ—સદ્ધર્મ આચરતાં શ્રાવક કદિ સંતોષ ન પામે. તે
સદા મનમાં અતૃપ્ત રહીને નિત્ય અધિકાધિક પ્રેમથી ધર્મકાર્યો કર-
તોજ રહે. ॥ ૨૫ ॥

જ્યેષ્ઠે પર્વણિ શ્રીકલ્પં સાવધાનઃ શૃણોતિ યઃ ।

અંતર્ભવાષ્ટકં ધન્યઃ સ લભેત્પરમં પદમ્ ॥ ૨૬ ॥

ભાવાર્થ—શ્રી પર્યુષણા પર્વને વિષે જે સાવધાન થઈને કલ્પસૂત્ર
સાંભળે, તે પુણ્યશાળી આઠ ભવની અંદર મહામંગળકારી (મોક્ષ)
પદને પામે છે. ॥ ૨૬ ॥

સમ્યક્ત્વસેવનાન્નિત્યં સદ્બ્રહ્મવ્રતપાલનાત્ ।

યત્પુણ્યં જાયતે લોકે શ્રીકલ્પશ્રવણેન તત્ ॥ ૨૭ ॥

ભાવાર્થ—નિરંતર સમ્યક્ત્વના સેવનથી અને પ્રહ્મચર્યવ્રત-
ના પાલનથી લોકમાં જે પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય, તેટલું પુણ્ય શ્રી કલ્પસૂત્ર
સાંભળવાથી પ્રાપ્ત થાય છે. ॥ ૨૭ ॥

દાનૈસ્તપોભિર્વિવિધૈઃ સત્તીર્થોપાસનૈરહો ।

યત્પાપં ક્ષીયતે જંતોસ્તત્કલ્પશ્રવણેન વૈ ॥ ૨૮ ॥

ભાવાર્થ—વિવિધદાન દેવાવડે, તપ કરવાવડે અને સારા
તીર્થોની ઉપાસના કરવાવડે પ્રાણીનું જે પાપ ક્ષીણુ થાય, તેટલું
પાપ કલ્પસૂત્ર સાંભળવાથી ક્ષીણુ થાય છે. ॥ ૨૮ ॥

મુક્તેઃ પરં પદં નાસ્તિ તીર્થં શત્રુજયાત્પરમ્ ।

સદર્શનાત્પરં તત્ત્વં શાસ્ત્રં કલ્પાત્પરં ન હિ ॥ ૨૯ ॥

ભાવાર્થ—જેમ મુક્તિ ઉપરાંત કોઈ ઉચું (પરમ) પદ નથી, શત્રુબંધ તીર્થ સમાન અન્ય ઉચું તીર્થ નથી અને સમ્યક્ત્વ કરતાં ખીજું પરમ તત્ત્વ નથી, તેમ કલ્પસૂત્ર કરતાં ખીજું પરમ (અધિક) સૂત્ર નથી. ॥ ૨૯ ॥

અમાવાસ્યાપ્રતિપદોર્દીપોત્સવાદિનસ્થયોઃ ।

પ્રાપ્તનિર્વાણસદ્જ્ઞાનો સ્મરેચ્છ્રીવીરગૌતમૌ ॥ ૩૦ ॥

ભાવાર્થ—દીવાળીની અમાવાસ્યા અને પ્રતિપદા (પડવા) ના દિવસે, અનુક્રમે નિર્વાણ અને કેવળજ્ઞાન પામેલા શ્રીવીર અને શ્રી ગૌતમનું સ્મરણ કરવું. ॥ ૩૦ ॥

ઉપવાસદ્વયં કૃત્વા ગૌતમં દીપપર્વણિ ।

યઃ સ્મરેત્સ લભેન્નૂનમિહામુત્ર મહોદયમ્ ॥ ૩૧ ॥

ભાવાર્થ—દીવાળીના પર્વમાં જે શ્રાવક છટું કરીને શ્રી ગૌતમ સ્વામીનું સ્મરણ-ધ્યાન કરે, તે આ લોક અને પરલોકમાં અવશ્ય મહોદયને પામે છે. ॥ ૩૧ ॥

સ્વગૃહે ગ્રામચૈત્યે ચ વિધિનાર્ચાં જિનેશિતુઃ ।

કૃત્વા મંગલદીપં ચાશ્રીયાત્સાર્દ્રં સ્વબંધુભિઃ ॥ ૩૨ ॥

ભાવાર્થ—પોતાના ઘર દેરાસરમાં અને ગામના જિનમંદિરે વિધિપૂર્વક શ્રી જિનેશ્વરની પૂજા-ભક્તિ કરી અને મંગલદીપ ઉતારીને સુર શ્રાવક પોતાના અંધુઓ સાથે ભોજન કરે. ॥ ૩૨ ॥

કલ્યાણકં જિનાનાં હિ સ્થાપયન્પરમં દિનમ્ ।

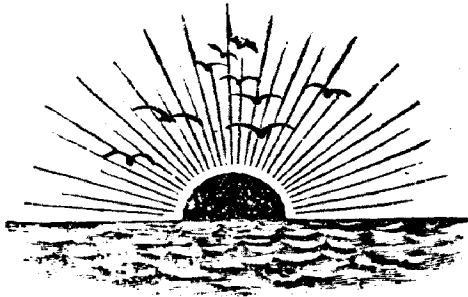
નિજશક્ત્યા સદર્શિભ્યો દદ્યાદ્વાનં યથોચિતમ્ ॥ ૩૩ ॥

ભાવાર્થ—ભગવંતના પાંચ કલ્યાણકના પરમ દિવસોને મોટા ગણી શ્રાવકે પોતાની શક્તિ પ્રમાણે સારા અર્થી જનોને યથોચિત દાન આપવું. ॥ ૩૩ ॥

इत्थं सुपर्वविहितोत्तमकृत्यचार्या-
चारप्रचारपिहिताश्रववर्गमार्गः ।
श्राद्धः समृद्धविधिवर्द्धितशुद्धबुद्धि-
र्भुक्त्वा सुपर्वसुखमेति च मुक्तिसौख्यम् ॥ ३४ ॥

એ પ્રમાણે પર્વદિવસે ઉત્તમ કૃત્ય આચરતાં સુંદર આચારના વિસ્તારથી આશ્રવમાર્ગને રોકનાર તથા સુવિધિથી પોતાની શુદ્ધ બુદ્ધિને વૃદ્ધિ પમાડનાર શ્રાવક દિવ્ય સુખ લોગવીને છેવટે મુક્તિનાં સુખો પામે છે.

એ રીતે શ્રી રત્નસિંહ સૂરિના શિષ્ય શ્રી ચારિત્રસુંદર ગણિએ બનાવેલ શ્રી આચારોપદેશનો આ પાંચમો વર્ગ સમાપ્ત થયો.

વર્ગ છઠ્ઠો.

—(૦)—

શ્રાદ્ધો વિધાય સદ્ધર્મકર્મ નો નિર્વૃત્તિ વ્રજેત્ ।

અતૃપ્તમાનસઃ કુર્યાદ્ધર્મકર્માણિ નિત્યશઃ ॥ ૧ ॥

ધર્માચરણ કરતાં શ્રાવક કદાપિ સંતોષ ન પામે, તે તો સદા પોતાના મનમાં અતૃપ્ત રહીને અધિકાધિક રૂચિ સહિત ધર્મકર્મ નિરંતર આચરે. ॥ ૧ ॥

ધર્માદધિગતૈશ્ચર્યો ધર્મમેવ નિહંતિ યઃ ।

કથં શુભાયતિર્માવી સ્વસ્વામિદ્રોહપાતકી ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ—ધર્મના પ્રભાવથીજ ઐશ્વર્ય પામીને જે ધર્મને જ અનાદર (લોપ) કરે છે, તે સ્વામીદ્રોહી પાતકીનું ભવિષ્ય કેવી રીતે સુધરે ? ૨

દાનશીલતપોભાવભેદૈર્ધર્મશ્ચતુર્વિધઃ ।

આરાધ્યઃ સુધિયા શશ્વદ્ મુક્તિમુક્તિફલપ્રદઃ ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ—દાન, શીલ, તપ અને ભાવરૂપ ચાર પ્રકારનો ધર્મ છે. સ્વર્ગાદિક લોગ સુખ અને મુક્તિ સુખદાયક એવા તે ચાર પ્રકારના ધર્મનું સેવન બુદ્ધિમાન જનોએ નિરંતર કરવું. ૩

દેયં સ્તોકાદપિ સ્તોકં ન વ્યપેક્ષો મહોદયઃ ।

ઈચ્છાનુરૂપો વિભવઃ કદા કસ્ય ભવિષ્યતિ ॥ ૪ ॥

ભાવાર્થ—અહ્યમાંથી પણ અહ્ય આપવું, મોટા ઉદ્યની અપેક્ષા ન રાખવી—ઘણી લક્ષ્મી થશે ત્યારે ખડોળું આપીશ એમ સમજી રાખી થોડામાંથી થોડું આપવાની તક જવા ન દેવી, કારણ કે પોતાની ઇચ્છાનુસાર મનમાનતી લક્ષ્મી કોને ક્યારે થવા પામે છે? ૪

દાનથી શું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે ?

જ્ઞાનવાન્ જ્ઞાનદાનેન નિર્મયોઽભયદાનતઃ ।

અન્નદાનાત્સુખી નિત્યં નિર્વ્યાધિર્ભેષજાદ્ ભવેત્ ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ—જ્ઞાનદાનથી માણસ જ્ઞાની થાય છે, અભયદાનથી નિર્ભય થાય છે, અન્નદાનથી સુખી અને ઔષધદાનથી નિરોગી થાય છે. ૫

કીર્ત્તિઃ સંજાયતે પુણ્યાન્ન દાનાઘચ્ચ કીર્ત્તયે ।

કૈશ્ચિદ્વિતીર્યતે દાનં જ્ઞેયં તદ્ વ્યસનં બુધૈઃ ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ—કીર્ત્તિ પુણ્યથી પ્રાપ્ત થાય છે, પણ દાનથી નહિ. એમ છતાં જે કોઈ કીર્ત્તિની ખાતર જે દાન આપે છે, તેને સુઝ પુરૂષોએ એક પ્રકારનું વ્યસન સમજવું. ૬

દાતુર્દાનમપાપાય જ્ઞાનિનાં ન પ્રતિગ્રહઃ ।

વિષશીતાપહૌ મંત્રવહ્ની કિં દોષભાજિનૌ ॥ ૭ ॥

ભાવાર્થ—દાન કરવાથી દાતાને પુણ્ય થાય છે, અને દાન લેનાર જ્ઞાનીને તે દાનનો પ્રતિગ્રહ એટલે દોષ લાગતો નથી. કારણ કે વિષ અને શીતને દૂર કરનાર મંત્ર અને અગ્નિ શું દોષિત થાય છે? ૭

વ્યાજે સ્યાદ્દ્વિગુણં વિત્તં વ્યવસાયે ચતુર્ગુણમ્ ।

ક્ષેત્રે શતગુણં પ્રોક્તં પાત્રેઽન્તગુણં ભવેત્ ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થ—વ્યાજે દેતાં ધન બમણું થાય, વેપારમાં ચોગણું, ખેતીમાં વાવતાં સોગણું થાય પરંતુ સત્પાત્ર (સુપાત્રમાં) આપવાથી અનંતગણું થાય છે. ૮

ચૈત્યપ્રતિમાપુસ્તકવેદશ્રીસંઘમેદરૂપેષુ ।

ક્ષેત્રેષુ સમસુ ધનં વપેદ્ ભૂરિફલામયે ॥ ૯ ॥

ભાવાર્થ—ચૈત્ય, પ્રતિમા, પુસ્તક તથા ચતુર્વિધ શ્રી સંઘ (સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા) એમ સાત ક્ષેત્રે ધન વાવવાથી (દ્રવ્ય વાપરવાથી) અગણિત ફળની પ્રાપ્ત થાય છે. ૯

ચૈત્યં યઃ કારયેદ્ધન્યો જિનાનાં મક્તિભાવતઃ ।

તત્પરમાણુસંખ્યાનિ પલ્યાન્યેષ સુરો ભવેત્ ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ—જે પુણ્યશાળી શ્રાવક ભક્તિભાવથી (જરૂરી સ્થળે) જિનમંદિર કરાવે, તે એ ચૈત્યનાં પરમાણુઓ જેટલા પલ્યાન્યપમ સુધી દેવતાના સુખ લોગવે છે. ૧૦

યત્કારિતં ચૈત્યગૃહં તિષ્ઠેઘાવદનેહસમ્ ।

સ તત્સમયસંખ્યાનિ વર્ષાણિ ત્રિદશો ભવેત્ ॥ ૧૧ ॥

ભાવાર્થ—કરાવેલ જિનચૈત્ય જેટલો કાળ રહે તેના જેટલા સમય થાય તેટલા વર્ષો પર્યંત તે કરાવનાર દેવગતિનાં સુખ લોગવે છે. ૧૧

સુવર્ણરૂપ્યરત્નમયીં દ્વષલ્લેખ(પ્ય)મયીમપિ ।

કારયેદ્યોર્ઝતાં મૂર્તિં સ વૈ તીર્થકરો ભવેત્ ॥ ૧૨ ॥

ભાવાર્થ—સુવર્ણની, રૂપાની, રત્નની, પાષાણની કે માટીની વિધિ સહિત જે જિન પ્રતિમા કરાવે, તે તીર્થકરપદને પામે છે. ૧૨

અંગુષ્ઠમાત્રામપિ યઃ પ્રતિમાં પરમેષ્ઠિનઃ ।

કારયેદાપ્ય શક્રત્વં સ લભેત્પરમં પદમ્ ॥ ૧૩ ॥

ભાવાર્થ—જે અંગુઠા માત્ર જેટલી પ્રભુની પ્રતિમા વિધિ સહિત કરાવે, તે ઈંદ્રપાણી પામીને પરમ પદને પ્રાપ્ત કરે છે. ૧૩

ધર્મદ્રુમૂલં સચ્છાત્ત્વં જાનન્મોહફલપ્રદમ્ ।

લેખયેદ્વાચયેદ્યચ્ચ શૃણુયાદ્ ભાવશુદ્ધિકૃત્ ॥ ૧૪ ॥

ભાવાર્થ—ધર્મરૂપ વૃક્ષના મૂલરૂપ અને મોક્ષ ફળને આપનાર એવા ઉત્તમ શાસ્ત્રને જાણીને જે લખે, લખાવે, વાંચે, વંચાવે અને સાંભળે, સંભળાવે તે પોતાના ભાવને અધિક વિશુદ્ધ બનાવે છે. ૧૪

લેખાપ્યાગમશાસ્ત્રાણિં યો ગુણિમ્યઃ પ્રયચ્છતિ ।

તન્માત્રાદ્ધરસંખ્યાનિ વર્ષાણિ ત્રિદશો ભવેત્ ॥ ૧૫ ॥

ભાવાર્થ—આગમ શાસ્ત્ર લખાવીને જે ગુણી-પાત્ર જનને આપે છે, તે અક્ષર પ્રમાણુ વરસો મુઘી દેવતા થઈને દિવ્ય સુખો લોગવે છે. ૧૫

જ્ઞાનમક્તિં વિધત્તે યો જ્ઞાનવિજ્ઞાનશોભિતઃ ।

પ્રાપ્નોતિ સ નરઃ પ્રાંતે કેવલિપદમવ્યયમ્ ॥ ૧૬ ॥

ભાવાર્થ—જે શ્રાવક જ્ઞાનની ભક્તિ કરે છે, તે જ્ઞાન કળાથી સુશોભિત થઈ પ્રાંતે અક્ષય કેવલિપદ (મોક્ષપદ) ને પામે છે. ૧૬

નિદાનં સર્વસૌરવ્યાનામન્નદાનં વિભાવયન્ ।

સાધર્મિકાણાં વાત્સલ્યં કુર્યાચ્છક્ત્યા સમાઃ પ્રતિ ॥૧૭॥

ભાવાર્થ—સર્વ સુખોના કારણરૂપ અન્નદાન છે એમ સમજીને શ્રાવકે પ્રતિ વર્ષે યથાશક્તિ સાધર્મી વાત્સલ્ય કરવું. ૧૭

વાત્સલ્યં બંધુમુરત્યાનાં સંસારાર્ણવમજ્જનમ્ ।

તદેવ સમધર્માણાં સંસારોદધિતારકમ્ ॥ ૧૮ ॥

ભાવાર્થ—બંધુ પ્રમુખ સ્વજનો કુટુંબીયોને સ્વાર્થ યુદ્ધિએ જમાડવા તે સંસાર સાગરની વૃદ્ધિનું કારણ છે. ત્યારે સાધર્મી બંધુ એને નિઃસ્વાર્થપણે પ્રેમપૂર્વક જમાડવા તે સંસાર સમુદ્રથી તારનાર થાય છે. ૧૮

પ્રતિવર્ષ સંઘપૂજાં શક્ત્યા કુર્યાદ્વિવેકવાન્ ।

પ્રાસુકાનિ શ્રીગુરુમ્યો દદ્યાદ્વસ્ત્રાણિ ભક્તિતઃ ॥ ૧૯ ॥

ભાવાર્થ—એમ સમજી વિવેકી શ્રાવકે પ્રતિવર્ષે શ્રી સંઘને પોતાને ઘેર પધરાવી યથાશક્તિ સેવાભક્તિ કરવી અને શ્રી ગુરુ-મહારાજને પ્રાસુક અન્ન વસ્ત્રાદિ ભક્તિપૂર્વક આપવાં. ૧૯

વસત્યશનપાનાનિ પાત્રવસ્ત્રોષધાનિ ચ ।

ચેન્ન પર્યાપ્તવિભવો દદ્યાત્ તદપિ શક્તિતઃ ॥ ૨૦ ॥

ભાવાર્થ—પોતે સંપૂર્ણ વૈભવવાળો ન હોય તોપણ શ્રાવક વસતિ, અશન, પાન, પાત્ર, વસ્ત્ર અને ઔષધાદિક પોતાની યથા-શક્તિ પ્રમાણે સાધુજનોને (ખપે તેવી વસ્તુઓ) કંઈક આપે. ૨૦

સત્પાત્રે દીયતે દાનં દીયમાનં ન હીયતે ।

કૂપારામગવાદીનાં દદતામેવ સંપદઃ ॥ ૨૧ ॥

ભાવાર્થ—દાન સુપાત્રે આપવું, તે આપતાં કાંઈ હીનતા આવતી નથી; પરંતુ ક્રૂપ, આરામ, (બગીચા) અને ગાય વિગેરેની પેઠે આપવાથી જ સંપદા વૃદ્ધિ થવા પામે છે. ૨૧

પ્રદત્તસ્ય ચ ભુક્તસ્ય દૃશ્યતે મહદંતરમ્ ।

પ્રભુક્તં જાયતે વર્ષો દત્તં ભવતિ ચાક્ષ્યમ્ ॥ ૨૨ ॥

ભાવાર્થ—દાન અને લોગમાં મોટું અંતર દેખાય છે. લોગ-વેલ (ખાધેલ) તરત વિદ્યારૂપ થાય છે અને સત્પાત્રમાં આપેલ વસ્તુ અક્ષય થવા પામે છે. ૨૨

આયાસશતલબ્ધસ્ય પ્રાણેભ્યોઽપિ ગરીયસઃ ।

દાનમેકૈવ વિત્તસ્ય ગતિરન્યા વિપત્તયઃ ॥ ૨૩ ॥

ભાવાર્થ—સેંકડો પ્રયાસોથી મેળવેલ અને પ્રાણ કરતાં પણ અધિક એવા ધનની ગતિ એક દાન જ છે, તે સિવાય બીજી બધી તે વિપત્તિરૂપ જ છે. ૨૩

ક્ષેત્રેષુ સક્તસુ વપન્ ન્યાયોપાસં નિજં ઘનમ્ ।

સાફલ્યં (સફલં) કુરુતે શ્રાદ્ધો નિજયોર્ધનજન્મનોઃ ॥ ૨૪ ॥

સાવાર્થ—ન્યાયોપાર્જિત પોતાના ધનને સાત ક્ષેત્રે વાપરતાં શ્રાવક પોતાના ધન અને જીવિતને સફળ કરે છે. ૨૪

એ પ્રમાણે શ્રી રત્નસિંહ સૂરિના શિષ્ય શ્રી ચારિત્ર સુંદર ગણિએ બનાવેલ આચારોપદેશનો આ છઠ્ઠો સર્ગ સમાપ્ત થયો.

સમાપ્તોઽયં ગ્રંથઃ

